

Elise Gallego Haavelmoen

Frk. Bekkestad og døtre.

En mikro- og emosjonshistorisk undersøkelse av
en norsk migrantkvinnes liv i Amerika,
ca. 1885-1940

Masteroppgave i historie - femårig lektorutdanning

Veileder: Monica Miscali

Mai 2023

Bilde: Ragnhild Torleivsdatter Bekkestad (midten) og døtre Randine Teoline (venstre) og Elvine Marie (høyre). Tilhørende Ål Bygdearkiv.

Elise Gallego Haavelmoen

Frk. Bekkestad og døtre.

En mikro- og emosjonshistorisk undersøkelse av en norsk migrantkvinnens liv i Amerika, ca. 1885-1940

Masteroppgave i historie - femårig lektorutdanning
Veileder: Monica Miscali
Mai 2023

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for historiske og klassiske studier

Kunnskap for en bedre verden

Forord

Selv om migrasjonsstudier ikke var hvor jeg så for meg at jeg kom til å ende opp, er jeg glad for at jeg har fått muligheten til å dykke ned i amerikabrevsamlingen etter Ragnhild på Ål Bygdearkiv. Brevene etter Ragnhild, med sitt sårbare men standhaftige preg, er etter min mening, en uvurderlig historisk kilde. Min største, og kanskje viktigste interesse, har lenge vært å få frem kvinners historier, og jeg er takknemlig til Ragnhilds familie som donerte brevene hennes og gjorde dette mulig. Jeg vil herfra være hennes største forsvarer.

Jeg skylder takk til Monica Miscali for entusiastisk veiledning og at jeg har fått skrive i mitt eget tempo. Jeg må også takke mamma for all støtte, uten deg ville ikke denne oppgaven blitt ferdig, og pappa for entusiasme og positivitet. Takk til de ansatte ved Ål Bygdearkiv, spesielt Ola Terje Oleivsgard, for all hjelp i arkivet og for tilgjengeliggjøring av kilden. Takk også til didaktikkprofessor Lars Busterud som kom til unnsetning når jeg ikke skjønnte opp eller ned på didaktikken. Sist, men ikke minst, hjertelig takk til Jørgen. Uten deg ville jeg ikke sett lyset i enden av tunnelen.

Sammendrag

Denne oppgaven undersøker norsk migrasjon til Amerika mellom ca. 1880-1940 ved hjelp av brevsamlingen til Ragnhild Torleivsdotter Bekkestad på 102 brev tilgjengelige fra Ål bygdearkiv. Ved å presentere tidligere migrasjonshistorisk forskning på Amerikabrev, samt relevant kvinnehistorisk og emosjonshistorisk forskning tydeliggjøres tidligere forsknings betydning for denne studien, samt synliggjør områder hvor det kan være ønskelig med videre forskning. Denne oppgaven inspireres av en tverrfaglig og multi-metodisk tilnærming og benytter seg av mikrohistorisk og emosjonshistorisk metode for å besvare spørsmålene som er stilt. Dessuten blir det gjennomgått og diskutert unge norske bygdekvinnens forutsetninger for emigrering, hvilke økonomiske og emosjonelle vurderinger de måtte ta før avreise og hvilken betydning tjenestearbeid hadde for utreisen. Oppgaven undersøker spørsmålene: Hvilke sosiale, økonomiske og følelsesmessige utfordringer møtte norske kvinnelige migranter i Amerika? Hvilke muligheter hadde kvinnene for å navigere disse utfordringene? Og hvordan endret disse utfordringene seg over tid? Ved å undersøke brevene til Ragnhild Torleivsdotter Bekkestad blir det trukket frem hendelser og emosjonelle og handlingsmessige reaksjoner på hendelsene for å analysere hvordan disse passer overens med eller skilles fra makrohistoriske trender i samme periode. Avslutningsvis knyttes oppgaven opp til profesjon ved å presentere hvordan historiske dokument slik som brev kan benyttes i undervisning gjennom henvisning til aktuelle punkter i læreplanen.

Summary

This thesis examines Norwegian migration to America between approx. 1880-1940 using the archival collection of letters from Ragnhild Torleivsdotter Bekkestad containing 102 letters made available from the Ål district archive. The thesis presents previous migration history research on America letters, as well as relevant women's history research and research on emotion and affect, and thereby shows the significance of previous research for this study, as well as highlights areas for further research. This thesis is inspired by an interdisciplinary and multi-method approach and uses micro-historical and emotion-historical methods to answer the questions that have been asked. Moreover, the thesis reviews and discusses young rural Norwegian women's prerequisites for emigration, which economic and emotional assessments they had to make before departure and what significance domestic service had for the emigration. The paper examines the questions: What social, economic and emotional challenges did Norwegian female migrants face in America? What opportunities did the women have to navigate these challenges? And how did these challenges change over time? By examining the letters from Ragnhild Torleivsdotter Bekkestad, events and emotional reactions are highlighted to analyze how these correspond with or differ from macro-historical trends in the same period. Finally, the thesis is linked to professional relevance by presenting how historical documents such as letters can be used in teaching, by referencing relevant points in the curriculum.

Innhold

1. Innledning	5
1.1. Historiografi.....	7
1.2. Metode.....	12
1.3 Disposisjon	18
2. Norske piker i Amerika: En vurdering av fremtidsutsikter og frihet opp mot savn og hjemlengsel? 19	
2.1 Unge norske bygdekvinners forutsetninger for å emigrere.....	19
2.2 Tjenestearbeid som mulighet for emigrering?	21
2.3 «Altfor faa Kvinder!» - Amerika som villig mottakerland	22
3. En av mange - en migrantkvinnes liv	25
3.1 Ragnhild Torleivsdotter Bekkestad	25
3.2 Brutte løfter, barn utenfor ekteskap og tjenestearbeid	26
3.3 Sosialt nettverk og ekteskap – rammene for økonomisk trygghet og stabilt husrom	35
3.4 En lang alderdom; hjemlengsel, voksne barn og ensomhet	40
4. Konklusjon.....	54
5. Epilog: Brev – en inngang til historisk empati i skolen?.....	59
Litteraturliste	63
Historiske kilder.....	63
Litteratur	63
Læreplanverk.....	68
Studier og avhandlinger	68

1. Innledning

«Kjære Broder

Richfield, Minnesota

12 te Juni

1887

Da en lang Tid er henrinden Siden jeg hørte ifra hjemme såa vil jeg atter bryde mig til at Skrive nogle ord Hjem jeg har ikke avholdt noget brev ifra Eder siden jeg selv Skrev, Men det er maaske bortkommet paa Veien, Men jeg haaber dog at i ere ilive Ednu jeg for da fortælle dig den som jeg var forlovet med han sveg mig men Gud har ikke Sveget meg jeg har et lidet barn i vuggen 12 uger Gammelt såa jeg er betroet en stor formue alligevel synes jeg nemlig en Datter såm er kaldet efter Mor og far hun hedder Randine Teoline. [...]»¹

Slik begynner det andre brevet etterlatt etter Ragnhild Torleivsdotter Bekkestad. Fra hun 28 år gammel i det første brevet beskriver en forelsket lykkerus sammen med en forlovede, forventningsfull om et bryllup som snart skal skje, er skuffelsen stor når hun i det andre brevet skamfullt forteller om sviket og det synlige resultatet av det: en liten datter. På Ål bygdearkiv i Hallingdal finnes det oppimot 350 brev skrevet av kvinner som utvandret fra Hallingdal til Amerika i andre halvdel av 1800-tallet. Ragnhilds samling er på over det dobbelte av den andre brevsamlingen med noe vesentlig størrelse i arkivet, og gir dermed en helt unik mulighet til å analysere en migrantkvinnens liv fra hun er i slutten av 20-årene frem til hennes alderdom og død.² Ved å lese og transkribere alle de 102 brevene har jeg fått et innblikk i fortellingen til en ung norsk bygdejente som søkte lykken i Amerika, men som dessverre ikke helt fikk den fremtiden hun hadde sett for seg. Ragnhilds brev er svært ærlige og sårbare og gir en svært intim beskrivelse av hennes gleder, skuffelser, håp og savn. Ragnhilds brevsamling som beskriver i sjarmerende personlig detalj hendelser, håp, hjertesorg og frustrasjoner i perioden 1885 og frem til 1940 gir et slående nært innblikk i hvilke sosiale, økonomiske og følelsesmessige utfordringer som kunne møte en norsk utvandrerkvinn i Amerika i løpet av hennes liv.

Ved å benytte meg av Amerikabrevene som ble skrevet av Ragnhild vil jeg undersøke Norsk migrasjon på 1800-tallet med et spesielt blikk på kvinnelige erfaringer rundt migrasjon og møtet med Amerika som mottakerland. Tidsrammen som vil bli behandlet er i hovedsak

¹ Bekkestad 1887 [Brev 2].

² Tabell 1.

1880-1940 ettersom brevsamlingen jeg benytter meg av spenner mellom dette tidsrommet. Det geografiske rommet for undersøkelsen vil begrenses til Amerika, men dette må sees i sammenheng med hvordan migranter fra Norge opprettholdt relasjonelle og emosjonelle bånd over Atlanteren til Norge, og at norsk kultur og identitet fortsatt var en relevant del av migrantenes liv. For å undersøke temaet har jeg formulert noen spørsmål som jeg skal svare på: *Hvilke sosiale, økonomiske og følelsesmessige utfordringer møtte norske kvinnelige migranter i Amerika? Hvilke muligheter hadde kvinnene for å navigere disse utfordringene? Og hvordan endret disse utfordringene seg over tid?* Disse spørsmålene stilles for å kunne utforske både de samfunnsmessige, relasjonelle og emosjonelle aspektene av en migrasjonsopplevelse og for å ha et tydelig rammeverk for å analysere brevene på en måte som tilrettelegger for tidsmessige hensyn og vurderinger.

Følelser som tidligere har blitt oppfattet som uviktige og uvitenskapelige har nå fått en større plass innen akademisk forskning. Emosjonsforskning åpner for en dypere forståelse for hvordan følelser påvirker handling og hvordan omsorg og affekt utspilles mellom relasjoner. Dette vitner om en forskningsmessig reorientering i hva som har, og er, blitt ansett som 'viktig' og 'verdig' å forske på. Historikere som Donna Gabaccia og Sonia Cancian trekker på tverrfaglig forskning, slik som kvinne- og kjønnsforskning, samt annen samfunnsfaglig forskning, for å analysere immigranternes opplevelser og nedtegnelser av dem.³ David Gerber påpeker at migrantbrev ikke alltid har hatt en naturlig plass som historisk kildemateriale, og at for de som forstår historie som det store narrative om politisk-konstitusjonell historie, virker fort det dagligdagse innholdet i migrantbrev som uviktig og trivielt.⁴ Ettersom det nå er en større forståelse for at også det dagligdagse har en plass i historisk forskning kan også emosjonene beskrevet i migrantbrev være et interessant utgangspunkt for historisk forskning. I tråd med nyere migrasjonshistorisk forskning vil dermed denne studien gjennomføres med en tverrfaglig inspirasjonskilde og multimetodisk tilnærming for å analysere beskrivelser og følelser som blir uttrykt i en historisk brevsamling.

Denne forskningsundersøkelsen vil benytte seg av mikrohistorisk brevanalyse, i kombinasjon med emosjonsforskning for å analysere amerikabrevene etter én norsk kvinne i løpet av hennes livsløp. En mikrohistorisk analyse vil kunne belyse koblingene mellom situasjon, emosjon og handling og hvordan disse passer overens eller skiller fra makrohistoriske trender

³ Gabaccia 2006; Borges et al. 2021..

⁴ Gerber 1997: 17.

i samme periode. Et emosjonshistorisk blikk vil derimot kunne si mer om relasjoner og affekt, og også tilføye en metode for å se emosjonell eller identitetsmessig endring over tid. Ved å undersøke hvilke sosiale, økonomiske og følelsesmessige utfordringer som møtte norske kvinnelige migranter i Amerika vil det avdekkes hvordan disse utfordringene ofte henger sammen. Det vil også komme frem hvilke muligheter kvinner hadde for å navigere de utfordringene som oppstod, og hvilke grep kvinner kunne ta for å benytte seg av disse mulighetene. Til slutt vil også analysen si noe om hvordan utfordringene endret seg over tid og hvilke følelser som slike endringer frembringer. Gjennom å benytte følelser som en linse vil det også komme frem hvordan mange av disse følelsene er spesifikke til den kvinnelige opplevelsen og dermed også skiller seg fra det menn i samme periode kunne oppleve. Avslutningsvis vil jeg presentere forskningens profesjonsrelevans og hvordan historiske brevs unike evne til å fremkalle nysgjerrighet og empati kan brukes i undervisningssammenheng.

1.1. Historiografi

Migrasjons- og utvandrerhistorie ser i dag ganske annerledes ut enn det gjorde i fagfeltets begynnelse, men det finnes eldre aktører og verk som det fortsatt refereres til i akademisk forskning. De forskningsbidragene som blir presentert her er et utvalg av grunnleggende eller relevant forskning som har hatt betydning for utviklingen av denne tesen. Av tidlige historikere som har interessert seg for norsk utvandring vil det være relevant å begynne med den amerikanske historikeren med norske røtter, Theodore Blegen. Blegen sto i front for interessen for «America letters» som historisk kildemateriale. Blegens arbeid begynte med doktorgradsavhandlingen *The America Letters* fra 1928.⁵ Hans interesse for migrantenes egne beskrivelser av migrasjonen ble en del av en ny sosialhistorie som hadde større fokus på den enkle mann og kvinne, som stod i kontrast til tidligere kvantitativ og demografisk historie. Videre skrev han blant andre *Norwegian migration to America, 1825–1860* i 1931 og *Norwegian Migration to America. The American Transition* i 1940.⁶ Blegen blir ofte sett i sammenheng med andre historikere som også interesserte seg for Skandinavisk migrantlitteratur slik som George Stephenson som skrev om blandt annet svensk migrasjon til Amerika.⁷

⁵ Blegen 1928.

⁶ Blegen 1931; Blegen 1940.

⁷ Borges & Cancian 2016: 282.

I norsk academia vil historiker Ingrid Semmingsen og *Veien mot vest I-II* kanskje være den historikeren og det verket som kan sies å ha lagt grunnlaget for norsk migrasjonsforskning.⁸ De kan argumenteres å være de første migrasjonsforskningsverkene av betydning i norsk historieforskning, da det finnes svært lite før den forskningen Ingrid Semmingsen og studentene hennes gjorde på 1940-tallet. Utreisen fra Norge var fokuset hos Semmingsen og hennes studenter, mens andre aspekter slik som båndene som ble skapt mellom Norge og Amerika ble undersøkt i mindre grad.⁹ Semmingsens bidrag har blitt gitt stor betydning for oppbygningen av migrasjonsstudier i Norden og ifølge Halfdan Koht var det undersøkelsene av de såkalte «hjemlige forutsetninger for utvandringen» som gjorde arbeidet spesielt betydningsfullt.¹⁰

Historiker Sølvi Sogner har i likhet med Ingrid Semmingsen skrevet betydningsfulle arbeider innen norsk migrasjon- og utvandringshistorie. Sogner har publisert viktige bidrag innen kvinnehistorisk forskning, hvor hun trekker på sin erfaring fra historisk demografi med vekt på tidlig moderne tid. I Sogners bok *Ung i Europa. Norsk ungdom over Nordsjøen til Nederland i tidlig nytid* (1994) presenterer hun en undersøkelse av skipsregister opp mot unge nordmenns motivasjoner og flyttemønster til Nederland.¹¹ I artikkelen “Magnus og Barbara. Mikrohistorie i the Nordsjø-regionen på 1600-tallet.” fra 2006 undersøker hun sammen med medforfatter Jelle Lottum livet til et norsk ektepar i Nederland på 1600-tallet med utgangspunkt i et brev. Artikkelen får frem detaljer om familielivet, økonomien og kjærligheten ved hjelp av et mikrohistorisk perspektiv.¹²

Historiker Nils Olav Østrem er også en forsker som i nyere tid har forsøkt å oppdatere norsk migrasjonshistorie, og har skrevet boken *Norsk utvandringshistorie* (2014) som en slags innføring eller oversikt over, norsk utvandring til Amerika på 1800-tallet.¹³ Boken har størst fokus på de faktorene Østrem mener kan forklare årsakene til massemigrasjonen til Amerika og benytter seg av både eldre og nyere nasjonal og internasjonal forskning, samt noe av Østremes egen forskning. Østrem balanserer kulturelle og strukturelle årsaker til utvandringen og understreker hvordan utvandrer-kulturen ble selvforsterkende gjennom slektsnettverk og

⁸ Semmingsen 1942; Semmingsen, 1950.

⁹ Østrem 2014: 40.

¹⁰ Norderval 2009.

¹¹ Sogner 1994.

¹² Lottum & Sogner 2006.

¹³ Østrem 2014.

brev. Selv om Østrem tydelig forsøker å inkludere nye metoder og perspektiv rundt norsk migrasjon viser Østrem bare kort til forskning med fokus på kvinner, og inkluderer heller ikke nyere emosjonsforskning på migrasjon, og som følge av dette virker fremstillingen av norsk utvandring til Amerika på 1800-tallet, og forskningen om temaet, noe begrenset.¹⁴

I artikkelen “Expression of Emotions in The Norwegian-American Immigrant Letters, 1838-1848” (2022) tar Østrem selv opp mangelen på emosjonshistorisk forskning sammen med med-forfatter Matiul Hoque Masud. I artikkelen utforsker de Orm Øverlands påstand om at det ikke var uttrykt noen følelser i de tidlige norske amerikabrevene. Østrem og Masud valgte ut nitten brev skrevet mellom 1838 og 1840 for å analysere i hvilken grad følelser ble uttrykt av Norsk-Amerikansk immigranter i denne perioden. Østrem og Masud kunne vise til at man kunne se uttrykk for transnasjonal omsorg og uttrykk av følelser på grunn av det emosjonelle båndet emigrantene hadde ovenfor familie i hjemlandet, som kan sies å motbeviser Øverlands ståsted.¹⁵ Til tross for dette skriver Øverland selv at: «A reading of such letters, then, must not confuse the lack of emotional expression with a lack of emotional life.»¹⁶

I dag er migrasjonshistorie som internasjonalt forskningsfelt preget av at feministisk- og tverrfaglig forskning har fått et større fotfeste i akademisk historietradisjon. Feministiske teoretikere og andre som har inkorporert tverrfaglige forskningsmetoder i sine migrasjonshistoriske analyser har bidratt til å utvide vår forståelse rundt hvordan bl.a. kjønn og kultur påvirker migrasjonsopplevelsen. En av de fremtredende internasjonale forskerne innen feministisk og kjønnteoretisk forskning på migrasjonshistorie er Donna Gabaccia. Gabaccia har en lang karriere innen migrasjonsforskning hvor hun har skrevet en mangfoldig bibliografi som undersøker migrasjon gjennom blant annet kvinnehistoriske, kjønnteoretiske og demografiske teorier og metoder. Gabaccias forskning har hovedsakelig vært sentrert rundt utvandring og innvandring i Italia og USA, men også i større skala. Gabaccia posisjonerer seg blant andre forskere som også ser betydningen av å inkludere et kvinnehistorisk perspektiv i migrasjonsforskning. Hennes tidlige arbeider slik som «“The Transplanted”: Women and Family in Immigrant America» (1988) og boken *From the Other Side: Women, Gender, and Immigrant Life in the U.S., 1820-1990* (1995) omhandler immigrantkvinnens møte med

¹⁴ Østrem 2014.

¹⁵ Masud & Østrem 2022: 303-313.

¹⁶ Øverland 1996: 217.

Amerika.¹⁷

Gabaccias publikasjoner slik som “Migrations and Destinations: Reflections on the Histories of U.S. Immigrant Women” (2006) utforsker hvordan migranternes identitet er transnasjonale gjennom de sosiale relasjonene som dannes på tvers av fysisk avstand og nasjoner.¹⁸ Andre publikasjoner som “Transitions in Gender Ratios among International Migrants, 1820—1930” (2012) og “Migrant Gender Imbalance and Marriage Choices: Evidence from the United States, Canada, the United Kingdom, Sweden, and Norway, 1860–1910” (2014) gir inntrykk av at Gabaccia og hennes medforskere benytter seg av et kjønns- og demografisk, heller enn et kvinnelig, perspektiv for å si noe om internasjonale migranternes opplevelser.¹⁹ Overgangen fra kvinnehistorisk forskning til fordel for kjønns historisk forskning har kanskje blitt ansett som en mer moderne metodologisk retning innen feministisk forskning i nyere tid.

Nyere forskning har også bidratt til å få frem betydningen av følelser, affekt og intimitet i migranternes brevveksling.²⁰ Akademiske tidsskrifter slik som blant annet *Emotion, Space and Society* har bidratt til å etablere en tverrfaglig arena og interdisiplinær debatt om hvordan følelser og affekt uttrykkes mellom mennesker, steder og i forskjellige kontekster.²¹ Denne tverrfagligheten som er blitt oppmuntret i samfunnsvitenskapene er også blitt bygget videre på av enkelte historikere. Et eksempel er historikerne Marcelo Borges og Sonia Cancian som driver med emosjonshistorisk forskning med fokus på migranternes følelser og intime relasjoner. Borges og Cancians bøker *Migrant Letters: Emotional Language, Mobile Identities, and Writing Practices in Historical Perspective* (2018) og *Emotional Landscapes: Love, Gender, and Migration* (2021), setter lys på møtet mellom migrantidentitet og følelser, samt hvordan familiære eller romantiske bånd knyttes og opprettholdes på tvers av avstander. Borges og Cancian benytter seg av følelser som analytisk kategori for å få frem nye historiske fortellinger og synliggjør alternative narrativ og historiske aktører som tidligere har vært usynlige i konvensjonelle politiske eller sosiale historier.²²

¹⁷ Gabaccia 1988; Gabaccia 1995.

¹⁸ Gabaccia & Ruiz 2006: 3-19.

¹⁹ Gabaccia & Zanoni 2012: 197-221.

²⁰ Borges & Cancian 2016: 281-290.

²¹ Drozdowski 2023.

²² Borges et al. 2021: 5.

Ettersom emosjonsforskning er blitt et aktuelt analytisk verktøy også i historisk forskning, vil det være relevant å se på hvor de forskningsmessige manglene har blitt hevdet å være. Loretta Baldassar og Paolo Boccagni, migrasjonsforskere med antropologisk og sosiologisk bakgrunn, etterspør i artikkelen «Emotions on the move: Mapping the emergent field of emotion and migration» (2015), at mer forskning virker nødvendig rundt det de kaller «nøkkelvareblene som påvirker migranters følelsesliv på lokalt nivå» altså deres demografi, alder, kjønn, oppholdstid, utdanning osv., og kontekstuelle faktorer slik som boligsegregering og interetniske relasjoner og lignende.²³ I tillegg til dette utlyser de at også problemstillinger som moralitet eller moralsk kode som påvirker migranters følelser burde forskes mer på og spesielt i større og komparative forskningsstudier.²⁴ Til tross for at min egen historiske undersøkelse ikke vil være en større eller komparativ forskningsstudie som sammenligner sosioøkonomisk utgangspunkt på tvers av subjekter, vil faktorer slik som alder, kjønn, og muligheter for å skaffe arbeid og bolig, samt eventuelle privilegier og sosiale hindringer også analyseres i mitt forskningsarbeid.

Av norske akademiske avhandlinger i lignende felt kjenner jeg bare til masteroppgavene «Unge ugifte kvinners utvandring til Amerika» (2011) av Henriette Austevik og «Mer enn delte hjerter. En emosjonshistorisk analyse av den tidlige norske utvandringen til Amerika, ca. 1836-1860» (2020) av Vegard Korpberget. Begge, i likhet med min egen, ser ut til å springe fra en 'lokal' historisk interesse, men deres historiske undersøkelser behandler et bredere utvalg av kilder enn min egen og kan kanskje begge sies å være kvantitative undersøkelser som søker å si noe mer generelt om trender som trer frem i kildematerialet. Min egen undersøkelse søker heller å kunne analysere migrasjonsopplevelser som trer frem i brevsamlingen fra én kvinnes liv. På denne måten vil jeg kunne si noe helt konkret om én migrants livssituasjon og vil dermed kunne åpne opp for at migranter kan ha hatt andre oppfatninger av egne situasjoner og muligheter enn det som har vært rådende i forskning. Jeg vil ved hjelp av aktuelle tverrfaglige vitenskapelige teorier og metoder slik som mikrohistoriske og emosjonshistoriske perspektiv undersøke informasjonen vi kan lese i brevene, samt si noe om hva som kan leses mellom linjene. Ved å tilføye et aktuelt akademisk forskningsperspektiv på tidligere ubehandlet materiale vil mine funn kunne sees som et supplement og bidrag til et gryende forskningsfelt.

²³ Boccagni & Baldassar 2015: 78.

²⁴ Boccagni & Baldassar 2015: 79.

1.2. Metode

Primærkilder

Valget for innhenting av kilder har i stor grad blitt styrt av ønsket om å basere oppgaven på et ubelyst tema, med kvinneperspektiv, med utgangspunkt i mitt eget nærområde. Jeg hadde en veldig positiv erfaring med å benytte meg av dokumentene i det lokale bygdearkivet på Ål i Hallingdal da jeg skrev fordypningsoppgaven min i historie med et lignende forskningstema våren 2021 og ønsket dermed å dykke dypere ned i arkivene.²⁵ På bygdearkivet fantes det en mengde papirer, bøker og dokumenter som var blitt tatt vare på og gitt til arkivet av privatpersoner. Totalt 1977 Amerikabrev, hvor ca. 350 Amerikabrev er fra samlinger skrevet av kvinner som dro til Amerika før 1900.²⁶ Dokumentsamlingene tilgjengelig på Ål Bygdearkiv er hovedsakelig blitt undersøkt av slektsforskere og andre i nærmiljøet, og er i mindre grad blitt undersøkt med akademiske historiske forskningskriterier. Et unntak her er brevsamlingen fra Gro Nilsdatter som blant annet Theodore Blegen har skrevet om tidligere: “Frontier mother: The letters of Gro Svensen” oversatt og redigert av Pauline Farseth og Theodore Blegen (1950).²⁷

Valget av primærkilde falt på en brevsamling i arkivet skrevet av en kvinne ved navn Ragnhild Torleivsdatter Bekkestad på 102 brev.²⁸ Her er det verdt å merke seg at denne samlingen amerikabrev fra årene ca. 1880-1940 skrevet av Ragnhild er på over dobbelt av brevsamlingen til Gro Nilsdatter på 47 brev og er dermed den største brevsamlingen skrevet av en kvinne på Ål Bygdearkiv, med Gro Nilsdatters samling på en annenplass. Til sammenligning kommer medianen på antall amerikabrev skrevet av kvinner fra Ål i Hallingdal som er lagret på Ål Bygdearkiv på mellom 2 og 3 brev.²⁹ Ettersom brevsamlingen fra Ragnhild, ifølge mine undersøkelser, aldri før har blitt behandlet av historikere er mye av arbeidet sentrert rundt å transkribere originalkildene. Alle de 102 brevene i samlingen er lest og transkribert av meg, med unntak av brev 13-15 og et halvt uidentifisert brev som allerede var transkribert av en tidligere bygdearkivar. Begrunnelsen for å transkribere tilnærmet alle

²⁵ Haavelmoen 2021.

²⁶ Tabell 1.

²⁷ Farseth og Blegen 1950.

²⁸ Ettersom samlingen er nummerert fra 1 til 102 vil jeg referer henviser til brevene med nummerering.

²⁹ Tabell 1.

brevene er todelt. Dette er blitt gjort for å få så mye informasjon som mulig og for å få et godt grunnlag for å vurdere hvilke brev som vil bli referert til med sitat og utdrag i analysen.

Når det gjelder utvalget av brev som vil bli fremstilt i analysen har jeg gjort en vurdering basert på å benytte meg av brev som inneholder relevant informasjon, enten om denne informasjonen er svært vanlig og stemmer overens med informasjon i andre migrantbrev fra perioden, eller om informasjonen viker fra det 'vanlige'. Ettersom rammene for forskningsoppgaven begrenser tid og ressurser har det blitt tatt en avgjørelse om å begrense brevutvalget også slik at det danner et oversiktlig og helhetlig narrativ for leseren, hvorav de mest relevante temaene er fremhevet, fritt fra mindre temaer og detaljer som er mindre viktige i denne sammenheng. Omtrent fra og med brev 50, skriver brevskriveren oftere enn tidligere og til flere mottagere, dermed er mye av innholdet i brevene duplisert eller ligner hverandre. Bare brev som siteres er dermed vedlagt som vedlegg. Forskning på andre tematikker eller forskningsspørsmål vil kunne fremheve annen informasjon, enn den som er vurdert som viktig eller relevant her. Ettersom brevene vil bli tilbudt ferdig transkribert til Ål bygdearkiv, vil kildematerialene fremover være lett tilgjengelig for videre forskning.

I historisk forskning kan en kilde bli analysert som en «levning» eller rest fra fortiden, hvor gjenstandens fysiske aspekter er i sentrum, eller som «beretning», hvor innholdet og opplysningene kilden formidler skaper utgangspunktet for forskningen.³⁰ Amerikabrevene kan på én måte benyttes som levning ettersom de er en håndfast rest etter en norsk masseutvandring og vitner om dette, men i analysen av brevsamlingen vil jeg heller benytte meg av sitater og opplysninger i brevene som en beretning. Det vil si at jeg vil bruke og tolke informasjonen som blir oppgitt i brevene på en måte som 'går ut ifra' at informasjonen i brevene er korrekt eller 'sann'. Dette må ikke mistolkes som å lese brevene ukritisk. Selv om fremstillingen brevskriveren fremlegger i brevene ikke nødvendigvis er 'sann', selv for den som skriver dem, gjengir brevene den informasjonen brevskriveren selv ønsker å fremstille som sann. Det er en faktor som kan ha svært stor verdi i en analyse. En brevskriver kan på ulike måter unnlate å fortelle om noe, utelate sensitive opplysninger, eller skjule det mellom linjene.

³⁰ Leidulf Melve 2018: 37.

Ettersom jeg undersøker brev som tar for seg svært personlige og tidvis også svært vanskelige eller sårbare temaer har det vært viktig for meg å gjøre noen etiske overveielser rundt bruken av kildematerialet. Til tross for at brevsamlingen jeg ønsket å benytte meg av er blitt gitt til Ål bygdearkiv og dermed er tilgjengelig for offentlig og forskningsmessig bruk, var det viktig for meg å informere brevskriverens norske etterkommere om mitt ønske om å bruke materialet i forskningsarbeid. Ved å informere familien på denne måten ønsket jeg å sørge for at forskningen gjøres for de menneskene som vil bli mest påvirket av den. Det betyr ikke at familien og slektningene vil ha noen påvirkning på forskningsarbeidet, men at historikere burde stå til ansvar for sin forskning og hvilke konsekvenser den vil ha når den blir satt ut i verden.

Analytisk tilnærming

I vurderingene rundt metodisk og analytisk tilnærming til forskningsprosjektet har det vært viktig å sette spørsmålsteget ved hvordan vi best kan studere migrasjon ut ifra historiske migrantbrev. Ulike fagdisipliner har tradisjonelt hatt forskjellige analytiske metoder og verktøy, samt ulike forståelser av hvordan man skal tolke forskningsresultatene. I norsk forskningssammenheng kan det virke som om norske historikere ofte har foretrukket å arbeide med en lokalhistorisk-, fremfor en mikrohistorisk metodologi når forskningstemaet er 'individbasert', 'smått' eller har utsprang i en 'lokal' historisk interesse. På dette grunnlaget var det aktuelt å vurdere bruken av lokalhistorie og mikrohistorie opp mot hverandre, når forskningstemaet er migrasjon, men med en lokal inspirasjonskilde fra mitt eget nærmiljø. Leidulf Melve beskriver det som at der hvor lokalhistorie skiller ut, hovedsakelig gjennom det avgrensede tematiske fokuset, trekker mikrohistorien på en antropologisk inspirasjonskilde som reaksjon mot den kvantitative sosialhistorien på 1960-tallet, men begge deler opposisjonstanken mot den historiske skolen.³¹

Det er også betydelige metodologiske forskjeller i fremgangsmåte mellom de to retningene, men hva gjør en metodologisk retning gunstigere enn en annen? Ingar Kaldal påpeker at selv om også eksempler på mikrohistorie handler om å utforske lokalt avgrensede og små arenaer, bør poenget med å benytte seg av mikrohistorie være analysemetoden, materialet og blikket, heller enn på avgrensning av forskningstema.³² Til tross for at begge metodene altså kan ta for seg 'små' eller 'lokale' forskningstemaer, og dermed ofte også kan benyttes på samme eller

³¹ Melve 2010: 204, 213.

³² Kaldal 2002: 84.

lignende kildemateriale, er det metodologiske forskjeller i fremgangsmåtene som kommer til syne i analytisk bruk. I en diskusjon av historikers bruk av mikrohistorisk metode argumenterer Peter Burke for at mikrohistoriens fordel er dens mulighet til å presentere likhetene og forskjellene hos et lite forskningsobjekt fra det større samfunnet. Ifølge Burke er riktignok det viktigste at historikeren klarer å demonstrere koblingen mellom det spesifikke opp mot makrohistoriske trender.³³ Dermed er det nærliggende å forstå lokalhistorie som bedre tilpasset en undersøkelse av et lokalsamfunn eller en mindre sosial gruppering innenfor et avgrenset område. Mikrohistorie kan være en god fremgangsmåte for å, slik som her, undersøke et individ og dets plass i et samfunn og hvordan individets egne valg passer inn, eller bryter med massenes bevegelser. I min historiske undersøkelse av brevene har jeg derfor valgt en mikrohistorisk metodologi for å knytte individet opp mot det globale.

Et eksempel på en mikrohistorisk analyse av et migrasjonsløp er Sølvi Sogner og Jelle van Lottums artikkel «Magnus og Barbara. Mikrohistorie i Nordsjø-regionen på 1600-tallet» (2006).³⁴ Artikkelen tar utgangspunkt i opplysninger i et privatbrev og knytter elementer som finnes i brevet opp mot andre kilder som kan støtte opp om og gi mer informasjon om brevskriverne. I artikkelen anvender de statistiske opplysninger fra offisielle kilder og register for å sannsynliggjøre holdbarheten av funnene og sette dem inn i en større sammenheng.³⁵ Jeg vil i likhet med Sogner og van Lottum sammenligne detaljene i brevene med historiske trender i samme periode og fremstille informasjonen i brevene som et 'personlig narrativ' for å skape et helhetlig overblikk for leseren, noe som også har blitt gjort i andre migrasjonsstudier.³⁶ Det vil også tillegges et langsiktig blikk over en lang periode, med en forståelse av at brevene skisserer et langt liv med det fremvoksende Amerikanske samfunnet som bakteppe.

I dag er det flere forskere som arbeider tverrfaglig og med en multimetodisk tilnærming. Ettersom en slik tverrfaglig og multimetodisk tilnærming også har blitt aktuell innen migrasjonsforskning og annen historisk forskning, vil analysen i denne undersøkelsen ta inspirasjon fra flere forskningsfelt som trekker på kvalitative fremfor kvantitative fremgangsmåter. Både sosiologisk og feministisk forskning har benyttet seg av kvalitativ forskning for å undersøke årsaksforklaringer som reflekterer individenes egne forståelser av

³³ Burke 1992: 38-43

³⁴ Sogner & Lottum 2006: 379-380

³⁵ Sogner & Lottum 2006: 379-380

³⁶ Sogner og Lottum 2006; Nolan 1989. Det vil også i likhet med Sogner og Lottum 2006 benyttes historisk presens for å fremheve den menneskelige nærheten som formidles i brevene.

egne liv. En slik retning innen feministisk forskning vektlegger å dokumentere «kvinner stemmer». Dette kan forstås som å fremheve kvinners subjektive forståelse av sin egen opplevelse. Donna Gabaccia refererer til antropologene Nancie Gonzales og Nancy Foner, når hun understreker nødvendigheten av å se verden gjennom immigrantkvinneres øyne og anerkjenne de tidvis ekstreme forskjellene i kvinners opplevelser av egne liv og viktigheten av å forstå gyldigheten av kvinners forståelse om egen situasjon.³⁷ Kvalitativ forskning fungerer dermed godt for å undersøke kvinners liv, men også kvinners egne forståelser av sine liv, som ofte kan tilføye et unikt forskningsmessig element som kvantitative metoder kan mangle. I undersøkelsen av brevene vil en slik feministisk metodologi passe sammen med et «emosjonelt» blikk som analytisk verktøy for å utforske indre følelsesliv og hvordan individet kan bli påvirket av samfunnsmessige problemer og/eller strukturer.

Emosjonsforskning åpner for å analysere mer subjektive aspekter av kilder slik som følelser som blir uttrykt i brev eller dagbøker. Emosjonsanalyse har blitt fremstilt som en viktig korrigerende og kritisk av økonomisk rasjonalistiske tilnæringer til migrasjon som lenge har dominert feltet.³⁸ Å inkorporere emosjoner i forskningsmessige analyser har historisk blitt sett på som mindre legitimt, vitenskapelig og viktig enn rasjonelle økonomiske motivasjoner. Til tross for dette, ser vi nå at inkorporasjonen av følelser i analyser gir et mer nyansert og en mangesidig forståelse av migrasjonsprosessen, spesielt når det kommer til migranternes selvforståelse og identitet.³⁹ Kathleen DeHaan, blant andre, legger vekt på hvordan brevskrivning er en form for performativ sosial praksis som oppfyller behov som normalt er forbundet med fysiske møter som frembringer intimitet, omsorg, bekymring, hengivenhet og emosjonell støtte.⁴⁰ DeHaan argumenterer for at migrantbrev fungerer på tre retorisk betydningsfulle måter: som et middel for å opprettholde familiære forbindelser, som berettigelse for migrasjon, og som en metode for å prosessere en skiftende identitet.⁴¹ Dette gjør migrantbrev spesielt gunstige til å anvende en emosjonsfokustert tolkning. Ved å undersøke brevskriverens følelser og uttrykkelse av dem over tid vil man, som DeHaan påpeker, ha mulighet til å bevitne en migrants skiftende identitet, og hva som påvirker den, over en lang periode.

³⁷ Gabaccia 1991: 71.

³⁸ Boccagni & Bladassar 2015: 74.

³⁹ Boccagni & Bladassar 2015: 76.

⁴⁰ DeHaan 2010: 108.

⁴¹ DeHaan 2010: 111.

Utfordringer

Ettersom det er avgjørende å forholde seg til kildene på en ansvarlig og kildekritisk måte, har jeg gjort noen vurderinger rundt kildenes troverdighet. De originale brevene er sortert og arkivert av de lokale arkivarene på Ål bygdearkiv. Brevene er skilt i mapper med nummer fra 1 til 102 for å spesifisere orden ut ifra når brevene er sendt. I enkelte avsendinger er det tilsendt mer enn et ark og også noen ganger fotografi eller andre mindre gjenstander. Når jeg har vurdert kildenes troverdighet har en faktor vært arkivarenes kompetanse i arbeidet med å samle inn, vurdere og sortere kildene.⁴² Utover dette har jeg undersøkt andre kilder slik som kirkebøker og bygdesoger for å verifisere informasjon i brevene. Disse avveiningene gjør at jeg stoler på kildenes autensitet. Dateringene av kildene er i hovedsak datert av brevskriveren selv, som forklarer manglende eller feil årstall. Ikke alle brevene har lokasjonen til avsender, men brevskriveren, slik man ser i brevene, var på mange tidspunkt mellom stabilt boforhold noe som kan forklare mangler eller inkonsistenser.⁴³

En sentral del av arbeidet er transkriberingen av de originale brevene for å kunne behandle dem i analysen. Originalene er skrevet i blekkpenn, eller med blyant; mange av dem er falmet, noe som gjør det tidvis utfordrende å transkribere dem. Brevene er også skrevet på en form for dansk-norsk språk, også kalt «det almindelige Bogsprog», som karakteriseres av en overveiende dansk skrivemåte med noen norske ord eller bøyinger innimellom.⁴⁴ I senere brev er det også innslag av amerikanske ord og Halling-dialekt. I arbeidet med transkriberingene kan det dessverre dukke opp mangler eller feil som kan påvirke betydningen i brevene. Et element som må tas høyde for er at det er svært få og/eller svært krevende å tyde punktsetting som dermed kan påvirke tolkningen av sitatene som er blitt transkribert og vedlagt her. En korrigerings for dette vil være at transkriberingen av brevene som siteres vil legges til i sin helhet som vedlegg, samt at originalene er tilgjengelige for offentlig utlån og det vil være mulig å bestride mine tolkninger. Dette skal riktignok ikke være nødvendig da det vil bli gitt begrunnelser for de tolkningene som har blitt gjort. I transkriberingsarbeidet har nettressursen *Ordbog over det danske Sprog* vært nyttig.⁴⁵

Det vil også være relevant å lese mellom linjene og å se etter informasjon som ligger usagt, samt alternative forklaringer når man undersøker brevene. En faktor det er viktig å være klar

⁴² Ål bygdearkiv u.å. [Oversiktsdokument].

⁴³ Som eksempel se Bekkestad 1891 [Brev 10].

⁴⁴ Vannebo 2005.

⁴⁵ Det Danske Sprog- og Litteraturselskab 2023.

over er at en brevsamling inneholder ofte bare en halv del av korrespondansen mellom to parter. David Gerber beskriver det som at mottakeren av brevene i beste fall kan høres som et ekko som snakker gjennom skribenten. Mottakeren tilbyr kanskje instruksjoner om hva som skal skrives eller kritikk av innholdet, formen, eller stilen til forrige brev som skribenten føler seg tvunget til å svare på.⁴⁶ Dermed blir ofte mye av etterspørslene og informasjonen som brevskriveren har i tankene når han/hun svarer bare gjetning for historikeren. En måte å få et innblikk i den andre delen av korrespondansen er når brevskriveren benytter seg av litterære grep slik som å omformulere og gjenta mottakerens etterspørsel. David Gerber skriver at slik ‘double-voicing’ er sjelden å se i migrantbrev og begrunner dette med at det krever en litterær teknisk evne som ikke er så vanlig hos immigrantbrevskrivere på 1800-tallet.⁴⁷ Slik ‘double-voicing’ er riktignok observerbart i noen av brevene etter Ragnhild Torleivsdotter Bekkestad og vitner kanskje om hennes gode familiebakgrunn og skriveevner, men også om den tidsmessige avstanden mellom mottak og avsendelse av hvert brev.⁴⁸

1.3 Disposisjon

Kapittel 1 har gitt et overblikk over utgangspunktet for å gjennomføre den historiske undersøkelsen og presentert oppgavens problemstilling og avgrensning. Kapittelet har også gjennomgått tidligere forskning, samt kildegrunnet, forskningsmetoden og potensielle utfordringer. I kapittel 2 vil kildene bli satt i kontekst og det vil bli presentert et rammeverk for å forstå unge norske kvinners migrasjon til Amerika. Kapittelet begynner med en kort skissering av faktorer som la til rette for, og kanskje også påvirket til, kvinnelig utvandring til Amerika på slutten av 1800-tallet. Deretter demonstreres koblingen mellom kvinnelig migrasjon fra Norge og tjenestearbeid, og hvordan norske kvinnelige migrantere møte med Amerika ofte var betinget av tjeneste i amerikanske hushold. Tredje kapittel vil utforske problemstillingene i lys av kildematerialet og argumentere for hvordan ulike funn kan relateres til tidligere forskning, samt presentere argumentasjon for hvorvidt disse funnene kan fortelle oss noe utover kvinnen beskrevet i undersøkelsen. Det avsluttende kapittelet vil konkludere studien og vil repetere hvordan funnene er relatert til problemstillingen. Epilogen vil begrunne undersøkelsens profesjonsrelevans ved å tilføye en didaktisk gjennomgang av hvordan historiske kilder slik som brev kan benyttes i undervisningssammenheng.

⁴⁶ Gerber 2005: 317.

⁴⁷ Gerber 2005: 317.

⁴⁸ Ål bygdtearkiv u.å. [Oversiktsdokument].

2. Norske piker i Amerika: En vurdering av fremtidsutsikter og frihet opp mot savn og hjemlengsel?

2.1 Unge norske bygdekvinnens forutsetninger for å emigrere

Historikere og andre forskere har identifisert flere samfunnsmessige faktorer som bidro til å påvirke nordmenns avgjørelse om å bli værende, flytte innad i Norge eller utvandre i løpet av 1800-tallet.⁴⁹ I perioden før masseemigrasjonen til Amerika kunne man se en endring i flyttemønster og det var en økende flytteaktivitet fra bygdene til byene. Historiker Nils Olav Østrem beskriver endringen i flyttemønster og den sterke flytteaktiviteten i det førindustrielle samfunnet som en forløper til emigrasjonen til Amerika.⁵⁰ Etter 1836-1837 som blir ansett som 'startårene' for den norske utvandringshistorien utvandrer mer enn 750 000 mennesker fra Norge frem til 1915, hvorav majoriteten dro til Nord-Amerika.⁵¹ Mindre enn 2% av alle emigranter før 1900 dro til andre land enn Amerika.⁵² Det skjer også, på samme tid, en økning i befolkningsveksten i Norge og i 1850-årene var det gjennomsnittlige årlige overskuddet av fødsler i forhold til dødsfall større enn på noe annet tidspunkt i norsk historie, både før og siden. Denne voksende befolkningen førte til økt konkurranse om lønnsarbeid i 1870 og 1880-årene.⁵³ Flere historikere, blant annet Pål Sandberg, har dermed presentert ulike teorier om hvordan samfunnsutviklingen i Norge i denne perioden kan undersøkes ut ifra et økonomisk perspektiv og hvorvidt dette burde ses i sammenheng med norsk utvandring.⁵⁴

Mer enn 70 prosent av alle norske emigranter i perioden 1866-1915 kom fra distriktene.⁵⁵ I tiåret før, 1856-1865, utvandret 2248 personer fra Hallingdal.⁵⁶ Mange husmenn, leilendinger og andre med få eller dårlige jordbruksmuligheter er blant hallingene som flyttet på seg i andre halvdel av 1800-tallet, men også folk fra andre samfunnslag reiste ut. Både kvinner og menn flyttet fra bygdene i Hallingdal og til de store byene, noen av disse reiste også videre til bl.a. Amerika. I likhet med resten av norsk befolkning som bestemte seg for å flytte, er det også fremsatt noen spesifikke hendelser som kanskje utløste flytteprosessen for hallinger. Lokalhistoriker Kåre Olav Solhjell påpeker at det var en storflom og uår med dårlige avlinger

⁴⁹ Roos 2020: 79.

⁵⁰ Østrem 2014: 21.

⁵¹ Østrem 2014: 33.

⁵² Semmingsen 1960: 157.

⁵³ Semmingsen 1960: 152.

⁵⁴ For en grundig gjennomgang av norsk økonomisk historie og rådende forskning se Sandberg 2018.

⁵⁵ Semmingsen 1960: 152-157.

⁵⁶ Statistisk Sentralbyrå 1921.

i Hallingdal i 1860-61 som førte til at hallingene måtte kjøpe korn til høy pris disse årene, noe som økte fattigdommen i dalen. Disse forutsetningene kan ha bidratt til en økning i utvandringen før den jevnet seg ut og til slutt sank noe da den Amerikanske borgerkrigen brøt ut for fullt.⁵⁷ En vanlig forståelse er at mange nordmenn dermed tok en avgjørelse om å reise på grunnlag av faktorer slik som matmangel og fattigdom og en vurdering om det kunne finnes bedre vilkår for arbeid og muligheter andre steder, men var grunnlaget for utreisen den samme for kvinner?

Flere historikere har antydnet at de fleste kvinnelige emigranter fra Norge reiste med familiemedlemmer frem til 1881, og var derfor i stor grad avhengige av en ektemann eller annet mannlige familiemedlem. Denne fremstillingen skifter etter 1880 hvor de fleste kvinner som reiste fra Norge beskrives å ha dratt alene og at de reisende var yngre enn tidligere. Her er det også en forståelse av at kvinnene først og fremst dro som jobbsøkere, og dermed ikke hadde bestemte ekteskapsplaner ved avreise.⁵⁸ Vibeke Flå (1996) finner gjennom undersøkelser av nordnorske kvinners muligheter for emigrering før og etter 1890 at det var grove forskjeller på lønninger mellom kvinner og menn før 1900. Flå beskriver at en tjenestepike i Vardø i 1880 fikk bare 80 kroner året med kost og losji, mens en mannlige tjener kunne få 280 kroner og dette holdt seg omtrent slik fram til 1900.⁵⁹ Dette eksempelet viser at til tross for dårligere økonomiske forutsetninger, klarte norske kvinner å skaffe seg midler til å utvandre, enten alene eller med familie. For norske kvinner som reiste alene, eller uten en ektemann, var det heller ikke bare økonomi som måtte tas i betraktning før avreise, men også faktorer slik som frihet, hjemlengsel og nettverk.

Marcelo Borges benytter seg av Paolo Boccagni og Loretta Baldassars argument om at et ensidig fokus på økonomiske eller materielle faktorer risikerer å mørklegge andre faktorer som påvirker migrasjonsavgjørelser, som fort kan avfeies som 'irrasjonelle'. Borges understreker at det er nødvendig å også vurdere de emosjonelle dimensjonene av en migrants erfaring, fordi det ofte sammenfaller mer med migrantens egen forståelse av migrasjonen. For mange migranter blir ofte ikke emosjonelle behov og materielle behov behandlet som to separate kategorier i migrantbrev, eller når avgjørelser skal tas. Migranter utfører en bevisst avveining som kombinerer interesser og emosjoner for å vurdere motivasjon, avgjørelser, strategier og oppførsel i tillegg til å reflektere over eventuelle konsekvenser.⁶⁰ For unge

⁵⁷ Solhjell 2014: 117.

⁵⁸ Østrem 2014: 73.

⁵⁹ Flå 1996: 180.

⁶⁰ Borges et al. 2021: 22.

norske kvinner som vurderte å migrere til Amerika var også faktorer slik som overvåkning, kontroll og forventninger i hjembygda, eller fra familie, vektet opp mot hjemlengsel og savn. Selv om det i norsk sammenheng er blitt forsket forholdsvis lite på hvorfor norske kvinner utvandret er det blitt fremsatt at norske kvinner kunne oppleve utvandringen som frigjørende.⁶¹

2.2 Tjenestearbeid som mulighet for emigrering?

Ettersom vi har etablert at kvinner ikke nødvendigvis emigrerte sammen med, eller var økonomisk avhengig av ektemenn eller annen familie, er det relevant å spørre seg hvilke muligheter unge norske kvinner hadde til å skaffe seg inntekt og bosted? En slik mulighet for unge norske kvinner på 1800-tallet var å ta seg tjenestearbeid. Nesten halvparten av 19-årige jenter sto i tjeneste i Norge i 1865, men bestanden sank etter hvert til en tredjedel i 1900.⁶² Flere historikere har skrevet grundige og betydningsfulle forskningsbidrag om norske tjenestepiker og tjenestearbeid i Norsk historie.⁶³ Sølvi Sogner og Kari Telste skrev i *Ut og søkje teneste. Historia om tenestejentene* (2005) at av kvinner som dro fra Kristiania i 1880 var 60 prosent ugifte, men i 1907 var hele 75 prosent av reisende kvinner ugifte.⁶⁴ Mange unge ugifte kvinner som hadde erfaring fra tjenestearbeid dro dermed til Amerika i håp om arbeid. I Sogner og Telstes *Ut og søkje teneste* (2005) som gir et overblikk over historien til tjenestearbeid på gårdsbruk og i hjem i Norge blir det tydelig hvordan kvinners økonomiske og sosiale fremtidsutsikter hang tett sammen med samfunnets forventninger til kvinnerollen og hvordan tjenestearbeidet i hjemmet etter hvert blir hovedsakelig forbeholdt kvinner.

Oppgavene tjenestejentene hadde kunne være variert husarbeid, spinne, veve, knyte og sy. Sogner og Telste nevner også at spesifikt unge kvinner fra Hallingdal var spesielt etterspurte da jenter og unge kvinner fra Hallingdal var opplært i melkeproduksjon og tilvirkning av meieriprodukt som var etterspurte egenskaper.⁶⁵ Andre oppgaver som også i større grad ble tjenestepiken eller hushjelpens ansvar utover 1800-tallet var slik som barnepass, vannbæring, storvask, vedlikehold av parafinlamper, ovnspuss, teppebanking og servering.⁶⁶ Sogner og

⁶¹ Østrem 2014: 73; Haavelmoen 2021.

⁶² Bergland & Lahlum 2011: 40.

⁶³ På grunn av oppgavens begrensninger vil ikke dette gås nærmere inn på her, men se bl.a. Hanne Østhus, Sølvi Sogner og Gro Hagermann for videre historisk forskning på norsk tjenestearbeid.

⁶⁴ Sogner & Telste 2005: 96.

⁶⁵ Sogner & Telste 2005: 27.

⁶⁶ Sogner & Telste 2005: 50.

Telste skriver at nesten hvert fjerde hushold i byene hadde tjenestejente, men at tjenerstaben vanligvis ikke var så stor.⁶⁷ Mye av det samme gjaldt i Amerika og unge norske kvinner kunne dermed emigrere med sikkerheten om at de hadde kunnskap og erfaring som ville være nyttig i Amerikanske hushold.

2.3 «Altfor faa Kvinder!» - Amerika som villig mottakerland

Gjennom amerikabrevene som kan spores tilbake til tidlige utreisende og deres besøk hjemme i Norge ble det opprettholdt en kontakt mellom Norge og Amerika. Denne kontakten bidro til å gi nordmenn et inntrykk av den nye verden og opprettholde et bilde av Amerika som et sted der det var mulig å skape seg et bedre liv.⁶⁸ Til tross for at det kanskje oftest er den mannlige reiselystne utvandrer, på jakt etter arbeidsmuligheter og ‘den amerikanske drømmen’ vi ser for oss, var det også kvinner som så på Amerika som mulighetens land. Et privatbrev publisert i Vardøposten i 1891, er et eksempel som uttrykker et Amerikansk behov for kvinnelig arbeidskraft: «Her i Nordveststaterne eller i Wisconsin, Iowa, Minnesota og Dakotaerne og helt til Stillehavet markerer vi den store Forskjell i Antal af Kvinder og Mænd, altfor faa Kvinder! Derfor er alt kvinnearbeide, af Kvinnehjælp dyr.»⁶⁹ Dermed er det kanskje rimelig å tenke seg at unge norske kvinner med den rette arbeidserfaringen kunne se på emigrering til Amerika som en god mulighet for seg selv.

Flå (1996) refererer til Kristian Hvidt når hun skriver at den stadig voksende etterspørselen etter europeiske kvinner hos den europeiskfødte befolkningen i U.S.A burde sees som en viktig pull-faktor i emigrasjonsprosessen.⁷⁰ Etterspørselen etter hjelpere, tjenere og mulige koner fremkalte et press på hjemlandets ressurser av unge kvinner. Ifølge Flå skrev den norske og svenske visekonsulen i avisen Chicago Tribune i 1893 at norske tjenestepiker hadde gode sjanser i Amerika. Skandinaviske, og spesifikt norske, tjenestepiker var ettertraktet både på grunn av sin vennlighet og på grunn av sin dyktighet.⁷¹ Arnold Barton (1974) påpeker hvordan skandinaviske kvinner ble ivrig ettersøkt som hushjelper i en tid hvor mange urbane middelklasseamerikanere ønsket seg hushjelp, og at dette bidro til å bringe de skandinaviske

⁶⁷ Sogner & Telste 2005: 50.

⁶⁸ Østrem 2014: 102, 13.

⁶⁹ Vardøposten 1891 sitert i Flå 1996: 171.

⁷⁰ Flå 1996: 172.

⁷¹ Flå 1996: 183.

kvinnene i tettere kontakt med amerikansk språk, skikker og kultur enn andre skandinaviske emigranter.⁷²

Barton beskriver at de fleste av de skandinaviske kvinnene som tok seg tjenestearbeid i Amerika var unge, ugifte kvinner med bonde eller bygdebakgrunn.⁷³ Han argumenterer for at de skandinaviske tjenestejentene stort sett hadde et positivt syn på arbeidet i amerikanske hjem og et godt inntrykk av det amerikanske samfunnet. Ifølge Barton var migrantbrevene fra de skandinaviske kvinnene 'nesten uniformt entusiastiske'.⁷⁴ Barton går så langt som å påstå at: "None of the letters I have seen from immigrant wives reveal any dissatisfaction either with their own sex-roles or those generally prevalent in America,".⁷⁵ Her kan man stille spørsmål ved hva Barton legger i «sex-roles». Om han refererer til kjønnsroller i forhold til kvinnenes arbeidsoppgaver i hjemmet er det interessant at Barton selv refererer til brevene fra Gro Nilsdatter Svenson fra Ål i Hallingdal som misfornøyd påpeker at kvinnen i en amerikansk husholdning må gjøre alt arbeidet selv, til tross for at det ble påstått at amerikanske kvinner hadde så mye fritid.⁷⁶ Det skilles også ikke tydelig mellom skandinaviske kvinner i tjenestearbeid og husmødre ansvarlig for egen husholdning, og her kan det også tenkes at det er en større misnøye blant kvinner som måtte forholde seg til en arbeidsgiver på grunn av restriksjonene som fulgte med stillingen. Sogner og Telste går også videre inn på utfordringer med å være en aldrende tjenestepike og mange tjenestepikers opplevelser av maktmisbruk i tjenestearbeidet.⁷⁷

Unge norske kvinner måtte dermed vurdere ulike hensyn opp mot hverandre. Hadde de økonomi til å reise, og hadde de kvalifikasjoner eller kontakter som sørget for trygt husrom når de ankom? Ville språkforskjeller eller hjemlengsel være et problem? Var risikoen verdt å ta for å unnsnippe overvåkning, kontroll og forventninger i hjembygda? Ville reisen være spennende og gi dem en følelse av frihet og kontroll over eget liv? Kunne de være så heldige å finne seg en vellykket (norsk- eller) amerikansk ektemann når de selv ønsket å starte en familie og være fri fra tungt og kontrollert tjenestearbeid hos en arbeidsgiver? Kvinnene som reiste hadde antageligvis vurdert mange, om ikke alle, disse faktorene opp mot hverandre, men kom til slutt frem til at regnestykket helte i Amerikas favør. For Ragnhild, en av mange

⁷² Barton 1974: 38.

⁷³ Barton 1974: 38.

⁷⁴ Barton 1974: 39.

⁷⁵ Barton 1974: 38.

⁷⁶ Barton 1974: 39.

⁷⁷ Sogner & Telste 2005.

norske bygdekvinner som valgte å reise, og forbli, i Amerika hele sitt liv, kan det virke som om flere av disse spørsmålene var sårbare punkter, hvor hun måtte stå for sine avgjørelser og akseptere konsekvensene av livet hun valgte seg.

I dette kapitlet er det blitt presentert en kontekst for unge norske kvinners vurderinger rundt avreise, og hvilke faktorer som kan ha påvirket kvinners endelige avgjørelse om migrasjon. Ved å se på både utvendige samfunnsmessige faktorer og indre emosjonelle avveininger er det blitt skissert en ramme for hvor primærkildene passer inn. For mange unge norske kvinner som hadde arbeidserfaring som tjenestepike var sannsynligvis avveiningene rundt bedre arbeidsmuligheter tiltalende, dermed er det også avgjørende å forstå hvordan denne yrkesretningen påvirket livene til kvinnene som dro over. Neste kapittel vil utforske hvilke sosiale, økonomiske og følelsesmessige utfordringer som kunne møte norske kvinner i Amerika ved hjelp av én kvinnes brevkorrespondanse over et langt liv. I neste kapittel, vil det argumenteres for at kvinner hadde ulike muligheter til å navigere de utfordringene som dukket opp og tok ulike grep for å benytte seg av de mulighetene de hadde for å ta kontroll over eget liv. Ut over dette vil det også drøftes hvordan disse utfordringene endret seg over tid, hvilke følelser som ble fremkalt av slike endringer og hvordan utfordringene ofte hang sammen og påvirket hverandre.

3. En av mange - en migrantkvinnens liv

3.1 Ragnhild Torleivsdotter Bekkestad

Ragnhild Torleivsdotter Bekkestad ble født den 6. Desember 1857 på Ål, en liten bygd i Hallingdal.⁷⁸ Ragnhild blir deretter registrert som utflytter til Amerika i Ål kirkebok i 1876, 19 år gammel.⁷⁹ Ragnhild dro ikke alene over Atlanteren, men dro sammen med sitt søskenbarn Vesleola Nilson Gudmundsrud, som Ragnhild senere referer til som Pastor Nilson, og etterlot mor og to eldre søsken, derav bror Erling, som var lærer og etter hvert også ordfører på Ål.⁸⁰ Det første brevet som er bevart på Ål bygdemarkiv etter Ragnhild skriver hun fra Northwood G, Worth County i Iowa. Brevet er ikke datert, men antas å ha blitt sendt rundt April 1885, hvor Ragnhild ville vært rundt 28 år.⁸¹ Videre beskriver hun det som på mange måter starter hennes kanskje største utfordring i Amerika, nemlig relasjonen til en mann og konsekvensene av den relasjonen.

I likhet med mange andre unge norske bygdejenter som bare hadde tjenestearbeid som arbeidserfaring fikk Ragnhild det vanskelig når hun fikk et barn utenfor ekteskap. Ragnhild som ved første bevarte brevsending var 28 år, og som på det tidspunktet hadde vært i tjenestearbeid i kanskje et tiår, hadde nok sett andre jenter på hennes alder finne seg ektemenn, bli fri fra tungt tjenestearbeid og kunne bestemme over eget hus og husholdning. Ragnhilds ønske om å bli lykkelig gift, finne seg en trygg og snill partner, få økonomisk trygghet og stolt kunne styre sin egen husholdning følger henne gjennom livet. Brevsamlingen etter Ragnhild gir et innblikk i livet til en ung norsk migrantkvinne og de sosiale, økonomiske og følelsesmessige utfordringene som møtte henne i Amerika, men brevene viser oss også hvordan Ragnhild fant løsninger på disse utfordringene og hvordan utfordringene endret seg for henne over tid.

⁷⁸ Ål kirkebok 1849-1864: 77.

⁷⁹ Ål kirkebok 1865-1881: 278.

⁸⁰ Se Warberg 2008 for mer om Ragnhilds familiehistorie, eller vedlegg Brev fra Pastor Nilson.

⁸¹ Ål bygdemarkiv u.å.: 1.

3.2 Brutte løfter, barn utenfor ekteskap og tjenestearbeid

Mellom fornuft og følelser: Intime romantiske relasjoner før ekteskap i et luthersk-protestantisk samfunn

I det første brevet vi har etter Ragnhild får vi ikke vite om hvordan hun kom seg til Amerika, eller hvordan den første tiden hennes der var for henne. Det kan være ulike grunner til at vi ikke har tilgang på brev fra Ragnhild fra hun var 19 og reiste over Atlanteren. Det er mulig at Ragnhild ikke skrev brev i den perioden før hun hadde funnet seg til rette der som 28 åring i 1886. Det er likevel mer sannsynlig at Ragnhild skrev brev i denne perioden, men at disse brevene ikke er tatt vare på. I det første bevarte brevet sendt til broren Erling virker det som at vi akkurat går glipp av Ragnhilds første beskrivelse og introduksjon av mannen hun har et romantisk forhold til, ettersom Ragnhild henviser til tidligere korrespondanse. Ragnhild gir få beskrivelser av mannen hun er tydelig forelsket i, men vi kan anta at han er norsk da nasjonalitet er noe hun i senere brev spesifiserer hos andre romantiske interesser.⁸² Det går an å spørre seg om Ragnhild virkelig var lykkelig og forelsket i dette første brevet, eller om det handler mer om et ønske om et giftemål. For Ragnhild, som luthersk kristen kvinne som nærmet seg 30, som trolig hadde arbeidet som tjenestepike i Amerikanske husholdninger siden hun ankom, kunne tanken om å bli fri fra tjenestearbeid og å få styre sin egen husholdning som hun selv ville ha vært forlokkende.

«[...] vi er naturligvis ikke viet Endnu, men jeg vil haabe at det skal ske inden neste Åar,»⁸³ er de håpefulle ordene fra Ragnhild i det første brevet vi har fra henne. Ragnhild begynner brevet med å takke sin bror Erling og kona for en 'Norsk Guldring' som hun har fått av dem. Hun skriver: «Mange tak for dit kjærkomne brev, tillige med Hilsninger igjennom Nils og Sigri ifra Eder alle sammen, [...] det var mig den ønskeligste ting i kunde Sende mig til Erindring. og jeg havde mange gange ønsket meg Norsk Guldring.»⁸⁴ Ragnhild fortsetter så med å ta opp igjen tråden fra det vi kan anta er et tidligere brev når hun skriver om en mann hun er forelsket i: «Kjære broder angaaende det du talte om, saa har jeg ikke valgt Selv Gang tror jeg, jeg for min Del tror at han såm har op i [Himmelen]⁸⁵ har brakt mig en ledsager fast jeg har aldrig før truffet nogen som jeg saa trygt har villet betro meg til, jeg synts ikke at jeg

⁸² Bekkestad 1886 [Brev 1].

⁸³ Bekkestad 1886: 4 [Brev 1].

⁸⁴ Bekkestad 1886: 1 [Brev 1].

⁸⁵ Trolig ment å være 'himmelen' eller et ord med tilsvarende betydning. Tilsvarende usikre tolkninger i hakeparentes.

kan [leve/være] uden ham, jeg føler mig altid glad og lykkelig naar jeg bare faar være ved hans side eller i hans selskap, saa jeg vilde nok føle mig at blive Saare ulykkelig hvis det skulde blive forhindret, men hvis det er Guds Villie som jeg har det er saa kan det ikke blive forhindret.»⁸⁶

Allerede i det første brevet er det tydelig at Ragnhild har en veldig god relasjon til sin bror Erling og at hun er veldig forelsket og håpefull for fremtiden. Hun runder av brevet med forhåpningen om at hun giftes det kommende år og at hun og forloveden kanskje skal reise til vest i Dakota den førstkommende sommeren. Hun smetter inn: «jeg vil naturligvis vere med [forloveden] Enten til Nordpolen eller Sydpolen.»⁸⁷ Hun lover broren at hun skal sende han fotografier så fort de får gjort det. Når Ragnhild snakker om forloveden sin i dette brevet beskriver hun omtrent bare følelsene sine til forloveden. I dette brevet er det egentlig ingen informasjon om han, verken hva han gjør og livnærer seg av eller kvaliteter hun liker ved han. Man kan spørre seg om broren kanskje egentlig spør henne om *hvorfor* hun har valgt denne mannen, ettersom hun skriver: «angaaende det du talte om, saa har jeg ikke valgt Selv Gang tror jeg,» før hun svarer at hun tror Gud har gitt henne en ledsager ettersom hun føler han er en mann hun kan betro seg til, og hun føler seg lykkelig i hans selskap.⁸⁸ For Ragnhild, som er forelsket, virker dette å være god nok grunn til å være forlovet, men vi vet ikke om hun har fortalt mer om forloveden i tidligere brev.

Den norske statskirken var på dette tidspunktet Luthersk kristen og var også på dette tidspunktet pietistisk og konservativ. Betty Bergland og Lori Ann Lahlum (2011) som beskriver det norske samfunnet norske emigrantkvinner dro fra, påpeker at innenfor kirken var det vanlig å tenke på kvinners underordning som en del av Guds plan.⁸⁹ Vi ser at Ragnhild refererer til Guds plan både når hun tenker at Gud har ledet forloveden hennes inn i livet hennes, men også i forhold til hvorvidt bryllupet vil finne sted innenfor tidsrammen hun håper på.⁹⁰ Vi ser i løpet av brevene til Ragnhild at giftemål er noe som er viktig for henne av flere grunner; et av dem er religiøsitet. Hvordan giftemål blir viktig for Ragnhild for økonomisk- og bostedssikkerhet vil bli gått nærmere inn på senere i analysen. I dette første brevet nevnes også Ragnhilds halvsøster Kristi og hennes ektemann Sven, som i likhet med Ragnhild selv utvandret til Amerika. Hun skriver at hun ikke har hørt noe fra dem på en stund. Ragnhild

⁸⁶ Bekkestad 1886: 3 [Brev 1].

⁸⁷ Bekkestad 1886: 4 [Brev 1].

⁸⁸ Bekkestad 1886: 1-4 [Brev 1].

⁸⁹ Bergland & Lahlum 2011: 27-28.

⁹⁰ Bekkestad 1886: 1-4 [Brev 1].

avslutter brevet på det som vil vise seg å være hennes sedvanlige måte: «Så faar jeg Slutte min [dårlige]⁹¹ og usammenhengende Skrift for denne Gang med en kjærlig hilsing til Eder allesammen Store og smaa i fra deres altid opriktige søster Ragnhild T Bekkestad.»⁹²

Ung ugift mor – økonomisk og sosial navigering etter ‘synlig’ synd

«Jeg for da fortælle dig den som jeg var forlovet med han sveg mig,» skriver Ragnhild i det som er det andre brevet vi har etter henne. Hun begynner brevet med å undre seg over at hun ikke har hørt noe mer fra broren sin før hun går over til å fortelle om hva som har hendt siden sist hun skrev: «men Gud har ikke Sveget meg jeg har et lidet barn i vuggen 12 uger Gammelt saa jeg er betroet en stor formue alligevel synes jeg nemlig en Datter som er kaldet efter Mor og far hun hedder Randine Teoline.»⁹³ Hun fortsetter: «han som jeg havde betroet mig til troede jeg havde opdragelse men han var nok en Skøier, [...], jeg skrev da til han om han ikke kunde komme saa vi kunde gifte os førend Barnet blev født men det kunde han ikke for da vilde han forlise sin Løn hvor han arbeidet.»⁹⁴ Ragnhild nevner flere ganger at selv om forloveden vet alvorret i situasjonen, gjør han ikke annet enn å prøve å berolige henne med tomme ord: «ja så sikkert som han var ilive saa skulde han opsøge mig da, dette sidste var skrevet den 20de Marts og siden saa har jeg ikke hverken set eller hørt mere.»⁹⁵

Ragnhild antyder at det kanskje var til hans beste å berolige henne, ettersom: «loven er saadan her i landet naar den har født en pige i saadan Omstendigheder saa maa den enten gifte hende eller betale fra 3 til 5 Hundrede Dollar eller ogsaa lide Straf, men naar den [unnlater]⁹⁶ Saa slipper dem let.»⁹⁷ Hun skriver at hun herfra forstår at hun egentlig bare ble holdt for narr, men det Ragnhild identifiserer som det verste er at hun herfra ikke lenger kunne bo hos folkene hun hadde bodd hos og uttrykker sorg over at hun ikke var nærmere hjemme Ål i Hallingdal. Ragnhild, som nå ikke har ekteskapsutsikter eller bosted, kommer dermed til den beslutningen om at hun burde sette fra seg barnet på barnehjem:

« [...] jeg såa ingen anden udvei, om det havde veret noget Sted at faa Arbeide for Maden Saa vilde jeg heller gaaet der for at faa tage Barnet med, men det lod ikke til at det var heller og hvor Saart jeg Græd over Barnet hver Gang jeg såa paa hende saa Strømmede Taarene frem,

⁹¹ Utydelig skrift men ut ifra andre brev hvor Ragnhild bruker samme avslutning, er det trolig ‘dårlige’.

⁹² Bekkestad 1886: 2 [Brev 1].

⁹³ Bekkestad 1887: 2 [Brev 2].

⁹⁴ Bekkestad 1887: 2-3 [Brev 2].

⁹⁵ Bekkestad 1887: 4 [Brev 2].

⁹⁶ Utydelig skrift, men ut ifra kontekst trolig ‘unnlater’ eller ‘unnslipper’.

⁹⁷ Bekkestad 1887: 4 [Brev 2].

jeg syntes ikke jeg kunde udhalde at have hende ifra mig, og jeg bad til Gud indtremgende at han vilde hjelpe mig at finde et godt hjem til Barnet hun var da bare 4 uger gammel, og saa gik jeg ud med Barnet en Lørdag Da skulde jeg levere Hende Men nei jeg var ikke istand til at forlade det lille hjælpeløse barn som var mig befaet Af Skaberen og jeg gik hjem igjen med Barnet, og Konen modtog mig naturligvis med Hadefulde blikke da jeg kom igjen med Barnet, dem tenkte vel som saa at vi blir ikke kvit Hende, og jeg fortalte Hvordan jeg sagde mit Barn skal ikke komme paa noget Børnehejm det for blive hvordan det vil og dem sagde at det var vel ikke verre for mit Barn en for de andre, de andre Børnene havde ikke jeg noget med at gjøre enhver fik gjøre med Sit som man vilde troede jeg.»⁹⁸

Ragnhild klarer altså ikke å gi fra seg barnet. Kjærligheten til barnet var sterkere enn presset utenfra. Denne avgjørelsen vet hun at vil gjøre det svært vanskelig både med bosted og arbeidsmuligheter, men hun søker støtte i at det er Gud som har velsignet henne barnet. Hun beskriver hvordan hun føler at konen i huset hvor hun hadde arbeidet møter henne med et 'hatefullt' eller dømmende blikk. Når Ragnhild deretter gir henne beskjed om at hennes barn ikke skal på barnehjem får hun til svar at «det var vel ikke verre for [hennes] Barn en for de andre», som trolig sier noe om forventningene i samfunnet, og kanskje også noe om hvor vanlig det var at barn endte opp på barnehjem.⁹⁹ Dette valget virker vanskelig for Ragnhild som beskriver hvordan hennes egne følelser motstrider det hun føler samfunnet krever av henne, men hun viser også en besluttsomhet når hun først har bestemt seg for å beholde barnet. Ragnhild viker ikke når hun blir møtt med konens hatefulle blikk, eller hva Ragnhild innbiller seg at konen må tenke om henne. Ragnhilds besluttsomhet i denne vanskelige avgjørelsen er et modig valg som var pådrevet av hennes sterke moderlige følelser for det lille jentebarnet.

Ragnhild skriver at hun til slutt får tjenestearbeid hos en kvinne som synes synd på henne, når hun forstår hvor vanskelig Ragnhild synes det er å måtte skilles fra barnet. Ragnhild får dermed en stilling på grunnlag at hun setter vekk barnet om dagen, når hun arbeider, og får ha barnet med seg om natten. Når Ragnhild så møter opp med barnet, viser det seg at arbeidsgiveren var «ikke riktig villig til at tage en saa liten, ifra Brøstet,» dermed fikk hun lov til å beholde barnet hos seg, antageligvis også på dagtid.¹⁰⁰ Ragnhild beskriver videre arbeidssituasjonen: «[...] i førstningen saa var hun Snil men lidt efter lit saa blev hun Streng med mig jeg arbeidede meget Haardt der, saa havde jeg veret der just 4 uger saa kom der en

⁹⁸ Bekkestad 1887: 6-8 [Brev 2].

⁹⁹ Bekkestad 1887: 8 [Brev 2].

¹⁰⁰ Bekkestad 1887: 10 [Brev 2].

Mand som levede et godt Stykke [ud]¹⁰¹ ifra Byen, og vilde have en til at forestaa Huset.»¹⁰² Han tilbød henne 2 Daler uken og hun fikk lov til å «pleie mit Barn og stelle som jeg selv vilde», naturligvis, som hun skriver, flytter hun dermed ut dit.¹⁰³ Ragnhild avslutter: «Saa flyttede jeg herud Hvor jeg sidder nu og skriver, hvor jeg har det godt og min datter sover og trives godt, det er Amerikanere, meget snille folk.»¹⁰⁴

Sølvi Sogner og Kari Telste skriver i *Ut å søkje teneste. Historia om tenestejentene* (2005) at i andre halvdel av 1800-tallet ble det født langt flere barn utenfor ekteskap enn noen gang tidligere i historien, og at flere ugifte kvinner fikk mer enn ett barn.¹⁰⁵ Mange av disse kvinnene var, i likhet med Ragnhild, også unge tjenestejenter som kanskje hadde hatt en romantisk partner, men av ulike grunner ikke ble gift innen barnet ble født. Sogner og Telste deler en passasje fra Presten Wilse i Eidsberg om dette 'problemet' med tjenestejenter som har utenomekteskapelige relasjoner, og hvor han påpeker at det var dessverre ikke nok tjenestepiker til at man kunne være for kresen heller: «Saa maa man ofte tækkes med saadanne som haver forseet sig mod det sjette Bud.»¹⁰⁶ Å havne i en situasjon hvor barnet et på vei, men ekteskapsutsiktene ikke var det, må nok ha vært vanskelig for mange unge kvinner. Som Ragnhild påpekte, var både arbeidssituasjonen og bostedssituasjonen hennes truet, men det kunne også ha sosiale konsekvenser. Som Ragnhild beskrev, var konen hvor hun bodde og arbeidet raskt ute med å sende henne hatefulle blikk, og selv om følelsen av skam kanskje var overskygget av fortvilelse i brevet, er det ikke unaturlig å tenke seg at Ragnhild følte på skam av å ha endt opp i en slik situasjon.

Flere forskere har nemlig påpekt betydningen av skam i migrasjonsprosessen.¹⁰⁷ Amanda Wise og Selvaraj Velayutham refererer til Thomas Scheff (1990) når de understreker hvordan skam og flauhet fremkaller selv-regulering og selv-overvåkning. Denne reguleringen av selvet knyttes til hvordan følelsen av skam signaliserer et truet eller brutt bånd. Dette båndet kan kanskje forstås som et bånd mellom migranten og familiemedlemmer, mellom migranter og samfunnet, eller mellom migranten og (i religiøse tilfeller) Gud.¹⁰⁸ Wise og Velayutham fremstiller en forståelse av at emosjoner er sosiale i den forstand at de regulerer moralske

¹⁰¹ Originalt 'du', antages ut ifra kontekst til å være 'ud'.

¹⁰² Bekkestad 1887: 10-11 [Brev 2].

¹⁰³ Bekkestad 1887: 11 [Brev 2].

¹⁰⁴ Bekkestad 1887: 11 [Brev 2].

¹⁰⁵ Prest Wilde i Eidsberg sitert i Sogner & Telste 2005: 133.

¹⁰⁶ Sogner & Telste 2005: 37.

¹⁰⁷ Wise & Velayutham 2017; Ryan 2008.

¹⁰⁸ Wise & Velayutham 2017: 117.

‘økonomier’ som er satt sammen av sosiale systemer for gjensidighet/gjenytelse og forpliktelse.¹⁰⁹ Louise Ryan (2008) utdyper hvordan transnasjonale nettverk kan fungere som mekanismer for kontroll.¹¹⁰ Det har også blitt foreslått at migrantkvinner, som døtre, må forholde seg til spesielle forventninger fra familien i hjemlandet, ikke bare i form for av pengeoverføringer og omsorgsroller, men også når det gjelder deres oppførsel og livsvalg.¹¹¹ Det kan være et spesielt press på migrantkvinner om ikke å avvike fra forventede roller og ikke bringe skam over familiene sine. Ryan (2008) skriver at «den emosjonelle kulturen» krever at migranter har en stoisk holdning til migrasjon, som gjør at det er vanskelig å folk å innrømme når ting ikke går så bra.¹¹²

Migranternes følelser av skam har dermed også blitt knyttet til tilbakeholdenhet eller uærlighet i brev. David Gerber (2005) beskriver hvordan det å være sannferdig i brev heller ikke nødvendigvis er ønskelig ettersom det å holde tilbake informasjon kan være gunstig, ikke bare for en selv, men også for andre.¹¹³ Gerber argumenterer for at det ofte kan handle om å ville beskytte mottakeren av brevet og på denne måten opprettholde relasjonen. Flauser, ubehageligheter eller andre tabber kan forårsake sjenanse eller gjøre skade på stoltheten til mottakeren. Ærlighet om problemer kan også skape bekymring og engstelse hos mottakeren av brevet. Dermed skriver Gerber at det nok vil være lett for en brevskriver å falle i fellen og skrive, ‘jeg har det bra og gjør det bra’ eller til og med skryte på seg suksesser som ikke eksisterer.¹¹⁴ Gerber understreker at det er ikke nødvendigvis slik at en brevskriver trenger å lyve, men bare det å unnlate å skrive om enkelte temaer, samtidig som man opprettholder forpliktelsen til å korrespondere og å skrive om alt annet, vil bidra til å bevare en relasjon og beskytte mottakeren.¹¹⁵ For Ragnhild betød altså dette at hun måtte gjøre en vurdering av hva hun skulle fortelle og hvordan, for å ikke risikere relasjonen til sin bror.

I dette andre brevet fra Ragnhild virker hun veldig ærlig og sårbar, og tilsynelatende skiller seg fra andre migranter som ‘pynter på sannheten’. Hvis dette er tilfelle vil det være interessant å se på hva som kan være årsakene til at Ragnhild velger å være såpass ærlig i dette brevet, og senere brev. En årsak kan være at hun allerede i tidligere brev snakket om å være forelsket i mannen hun er forlovet med, og at hun allerede har ‘avslørt’ en relasjon som

¹⁰⁹ Wise & Velayutham 2017: 123.

¹¹⁰ Ryan 2008: 306.

¹¹¹ Ryan 2008.

¹¹² Ryan 2008: 306.

¹¹³ Gerber 2005: 318-319.

¹¹⁴ Gerber 2005: 321-322.

¹¹⁵ Gerber 2005: 325.

kan tolkes som upassende eller umoralsk, med mindre den endte i ekteskap. I disse første to brevene vi har etter Ragnhild er det tydelig at hun har en religiøs tilknytning og det er tydelig for oss, bl.a. når hun nevner synd, at hun opererer med et luthersk-kristent moralsk kompass. Dermed kan det kanskje være tilfellet at Ragnhild ikke unnlot informasjon, eller diktet opp usannheter, fordi hun ikke ønsket å lyve, noe hun også kanskje oppfattet som umoralsk.

En annen årsak kan være at Ragnhild tenkte at hun ikke ville kunne skjule sannheten i lengden, og at sladder eller rykter ville nå familien hjemme i Norge gjennom det norske migrantnettverket. Orm Øverland (1996) skriver at immigrantbrev ofte gav pålitelige beskrivelser av hvordan ting var fordi det alltid var en risiko for at noen ville dukke opp neste vår med en kopi av brevet i hånden og holde dem ansvarlige.¹¹⁶ Om vi setter denne forklaringen i sammenheng med Ragnhilds religiøse tilknytning kan vi kanskje tenke oss at Ragnhild syntes det ville vært verre hvis hun forsøkte å skjule sannheten, for at den så kom frem gjennom noen andre. Gerber (2005) nevner også sladder som et insentiv for migranter til å fortelle sannheten i brev.¹¹⁷ Ragnhild håpte kanskje at ved å være ærlig med en gang kunne hun opprettholde brorens respekt for henne, ettersom det virker som at de har et godt og nært forhold som søsken. Det at Erling var svært bekymret for Ragnhild, og til og med gikk så langt som å spørre andre slektninger om det Ragnhild fortalte i brevene stemte, vitner også om en form for overvåkning Ragnhild trolig var klar over, spesielt ettersom hun ofte påpekte hvordan hun følte seg brydd av andres fordømmelser av livsvalgene hennes, og med unntak av brevene til Erling virker det som om hun unngikk de norske slektningene sine i Amerika når hun hadde muligheten.¹¹⁸

Et spørsmål som er interessant å se litt nærmere på er hvorvidt Ragnhild ville ha nevnt at hun hadde født et barn om hun hadde gjennomført å gi det fra seg? Hvis Ragnhild hadde gjennomført å gi fra seg barnet på barnehjem hadde hun ikke hatt noen umiddelbart 'synlige' tegn på utenomekteskapelige relasjoner eller 'synd'. Menneskene hun hadde bodd hos hadde visst om det og det ville fortsatt være en risiko for at sladder kunne nå familie og venner, enten i Amerika eller hjemme i Norge. Som vi har sett var Ragnhild ganske religiøs på dette tidspunktet og skyldfølelsen hennes kan skimtes gjennom ordene hun valgte i brevet. Dermed

¹¹⁶ Øverland 1996: 214.

¹¹⁷ Gerber 2005: 325.

¹¹⁸ I samlingens vedlegg finnes brev skrevet av Ragnhilds fetter Pastor Nilson og en annen slektning Birgit, begge bosatt i Amerika, skrevet til Erling. Det er tydelig i brevene at Erling har bedt om bekreftelse på det han har hørt om Ragnhild. Brevene fra Pastor Nilson og Birgit er fordømmelser av Ragnhilds livsvalg og moral som er spesielt interessante for spesielt interesserte.

er det ikke sikkert at Ragnhild ville valgt å unnlate å fortelle om noe så stort som et barn til sin bror. Spesielt da det kan virke som at det var en etablert respekt og ærlighet mellom dem som søsken. Allikevel vil det ikke være vanskelig å tenke seg at en forholdsvis ung, ugift kvinne, som har få muligheter for livsopphold, hvorav en av disse er håpet om giftemål, vil unnlate å anerkjenne utenomekteskapelige relasjoner – og konsekvensene av dem – om muligheten skulle ha oppstått.

I det 3. brevet etter Ragnhild velger hun å begynne med en ganske lett og tilsynelatende positiv tone. Hun skriver: «Saa vil jeg i den Stille tiden Sætte mig ned og Skrive nogle Ord og fortælle dig at jeg har helsen og lever efter anstendighed Godt, og det samme Haaber jeg at faa Høre ifra er Eder ijen, min kjære lille Randine her veret frisk og snil, hun er efter Alderen, 10 Maaneder Gammel, men jeg har ikke ladet hende komme paa Gulvet Enduu da her er meget koldt Hus hvor jeg da var i vinter, hun har alt faaet 5 Tænder, og det siges at hun ligner der Sin Mor.»¹¹⁹ Det er tydelig at hun ønsket å berolige mottakeren om at hun hadde det bra. Ragnhild kan kanskje til og med leses som litt forlegen over at forrige brev fra henne inneholdt såpass sjokkerende og bekymringsverdig informasjon, og at hun ønsket å forsikre mottakeren om at hun hadde det bra, hun hadde klart å håndtere situasjonen og finne trygt arbeid og husrom for seg selv og sin datter. Ettersom vi ikke har brevene fra broren Erling har vi ingen kilder på hvordan han reagerte på nyhetene i forrige brev. Det kan hende at han foreslo eller hintet om at Ragnhild og barnet skulle komme hjem til Norge, slik at han kunne hjelpe henne bedre der. Ragnhilds forsikringer om at hun og datteren har det bra kan dermed ha vært en subtil måte å bekrefte at utvandringen til Amerika var rett valg for henne, til tross for at ting gikk som det gikk.

Ragnhild letter igjen på fasaden litt lengre ned i brevet og skriver: «Jeg har somme tider saa tenker paa hvor besværligt jeg har gjort det for meg og hvor stor synd jeg gjorde ved at bringe en datter til verden om hun skulde finne verden saa falsk og saa kummerfuld som jeg har fundet den.»¹²⁰ Det er tydelig at Ragnhild har følt på de sosiale konsekvensene av å ha en datter utenfor ekteskap, og ettersom hun selv er nokså religiøs på dette tidspunktet føles kanskje synden spesielt sår. Allikevel virker det som om sviket fra forloveden er det som plager henne mest. Hun begynner en avfeiende setning, men røper seg: «Jeg maa dog sige at jeg ikke har Hørt eller spurgt mere hin Fyr, han har forsatlig forladt mig, og jeg maa gaa som bedragen og ringeagtet af andre Mennesker hvilket jeg for finde mig i jeg havde maaske

¹¹⁹ Bekkestad 1888: 1-2 [Brev 3].

¹²⁰ Bekkestad 1888: 3-4 [Brev 3].

fortjent at blive nær for nogen men ikke af den person, ak om jeg kunde leve saa at jeg kan blive Jesu brud og bringe min lille Randine med saa er det alt jeg vil ønske».¹²¹ Ragnhild som var så lykkelig, og ikke minst trygg, på sin forlovede i det første brevet følte seg naturligvis sveket. Hun vippet mellom å klandre seg selv over å ha vært ‘svak nok’ til å delta i et utenomekteskapelig syndig forhold, til å føle seg sveket over at en hun stolte på kunne behandle henne slik. Ragnhild tyr til religionen i sin fortvilelse og avslutter med tryggheten om at Jesus ikke vil svike henne på samme måte, før hun bytter tema og kort etter avslutter brevet.

I det fjerde brevet etter Ragnhild forteller hun sin bror at hun brevveksler med søskenbarnet til sin datters far. Ragnhild gjengir at søskenbarnets far, barnefarens onkel, hadde fått brev fra barnefarens forrige vår. Ragnhild skriver: «hun ved ikke min Stilling men hun viste om vor kjendskab,».¹²² Mannen som var Ragnhilds forlovede og Randine Teolines far, hadde dermed ikke fortalt noen i sin familie eller sin krets, at han hadde gjort Ragnhild gravid etter lovnader om ekteskap. Ragnhild, kan det også virke som, er heller ikke interessert i å avdekke situasjonen riktig enda. Dette kan være fordi at selv om hun føler seg lur, sitter hun også kanskje på en følelse av skam og dumhet av å ha latt seg ‘lure’ eller på et lite håp om at han skal gjøre ‘det rette’ og gifte seg med henne til slutt likevel. Ragnhild forteller at hun fikk høre at den tidligere forloveden hennes til sommeren skulle være i en liten by i nærheten, og hun skriver håpefullt at: «Vis det var Guds Villie saa kunde vi Endnu Træffes».¹²³ Ragnhild klandrer seg selv og skriver: «Den som var mest Skylden i mit fald var nok mig selv for jeg skulde bedet hjelpe mig til at vare tapper nok til at modstaa fristelserne trods gode løfter hin fyr havde ogsaa opført sliig den Tid vi havde veret kjendte at jeg syntes jeg maatte Tro hvad han Sagde, men jeg mærkede snart at han blev spask da han viste at jeg Troede ham, jeg var meget dum den Gang det ved jeg nu, og jeg Tror ikke at jeg mere kommer til at fatte Godhet for nogen Mandsperson.»¹²⁴

Mange av de samme følelsene av svik og håpløshet skimter gjennom også i det femte brevet vi har etter Ragnhild. Hun forteller at lille Randine Teoline på 14 måneder hadde vært svært syk, men ble heldigvis frisk igjen. Ragnhild uttrykker også skuffelse eller beklagelse over at datteren enda ikke hadde fått lært seg å gå, men uttrykker gledelig at Randine Teoline er så ‘kløgtig og snil’. Barneoppdragelsen var allikevel ikke enkel, spesielt ikke uten eget bosted.

¹²¹ Bekkestad 1888: 3 [Brev 3].

¹²² Bekkestad 1888: 2-3 [Brev 4].

¹²³ Bekkestad 1888: 2 [Brev 4].

¹²⁴ Bekkestad 1888: 2-3 [Brev 4].

Ragnhild akker seg: «ak kjære Broder man kan ikke have den huslige Hygge med sit Barn som ellers vilde have hvis man havde et hjem det er adskillige prøver og vanskeligheder at igjennomgaa, det er gjerne saa at naar man har et Barn med sig saa faar men tage de pladser som ingen vil have, det er sant kjære Broder jeg var ikke fornøiet i min Stilling før heller men hvis jeg [nu ikke]¹²⁵ vere tilbage i fortiden saa vilde jeg vere fornøiet Men gjort Gjerning er gjort og det som er skjult i mørket kommer engang for lyset. Det bedste var dog hvis man kunde forlade seg paa Gud allene, han er den tryggeste ven i ethvert Tilfælde, denne verden er saa full af Svig».¹²⁶

3.3 Sosialt nettverk og ekteskap – rammene for økonomisk trygghet og stabilt husrom

Sosialt nettverk som kapital for bevegelighet og trygghet

Migranter som har ankommet ukjente steder har, såfremt andre tidligere landsmenn har etablert seg tidligere, lokale og transnasjonale migrantnettverk som en unik ressurs og mulighet i migrasjonsprosessen. Ryan (2008) argumenterer for hvordan ukjente landskap kan bli forvandlet til kjente og familiære landskap på relativt kort tid gjennom nettverk og kjennskap til landsmenn fra hjemlandet.¹²⁷ For enslige migrantkvinner viser ofte lokale og transnasjonale nettverk seg å være kanskje spesielt hjelpsomme for å finne muligheter til trygt arbeid og bosted, som ofte kan være en utfordring for sårbare kvinner, i noe større grad enn for enslige menn. Det er derfor interessant at Ragnhild velger å benytte seg av nettverket hun har, når hun har et pressende behov for å finne nytt arbeid og bosted for seg selv og den lille datteren Randine i tråd med gjeldende forskning. Ragnhild som innså at hun ikke var garantert arbeid og dermed trygt bosted, skrev som en liten notis nederst på det femte brevet: «hvis du vil Skrive til Kristi, bede dem um jeg kunde faa komme dit hvis jeg skulde blive forlegen for Plads, til vinteren eller saa hvilken tid det kunde intrefte, det vilde vere godt for mig at have et Sted at ty hen og føle mig som hjemme, vil du gjøre mig den tjeneste saa er du snill,»¹²⁸ (opp ned øverst på arket), «jeg er bange at Kristi det vilde vere skam at have en søster saa Simpel som jeg, men jeg faar da høre hva slags svar jeg faar.»¹²⁹ Det er tydelig at Ragnhild føler seg

¹²⁵ Mangler en i, men trolig 'nu ikke'.

¹²⁶ Bekkestad 1888 [Brev 5].

¹²⁷ Ryan 2008: 305.

¹²⁸ Bekkestad 1888 [Brev 5].

¹²⁹ Bekkestad 1888 [Brev 5].

forlegen over forespørselen, og kunne helst tenke seg å ikke spørre. Allikevel tyr Ragnhild til Erlings hjelp for å få bo hos sin eldre halvsøster Kristi, når hun har behov for et trygt bosted.¹³⁰

I følgende brev skriver Ragnhild at hun har fått bo hos sin halvsøster Kristi og hennes ektemann Sven: «baade jeg og lille Randine jeg er nu hos Kristi og Sven det er vel nesten 2 Maaneder siden jeg kom her og det er meningen at jeg skal faa vere her i vinter og jeg for sige jeg har det godt langt bedre en jeg havde ventet, jeg tjener Saaledes ikke noget i Men om Gud vil forunde mig Hilsen, saa maa jeg ud ijen til Sommeren jeg har her intet blivende Sted.»¹³¹ Ragnhild ser altså ikke for seg at hun kan være hos Kristi og Sven for lenge. Hun virker bevisst over at ved å være en gjest uten fast bosted, må hun trå varsomt og ikke gi vertskapet mer bry enn hun må. Ragnhild virker påpasselig med å formulere seg slik at ingen skal kunne si at hun ikke har vært noe annet enn takknemlig, om innholdet i brevene skulle nå tilbake til Sven og Kristi, selv om det skimtes at Ragnhild kanskje ikke har det ideelt der som gjest. Noe av det kan komme av at Ragnhild var en ugift kvinne med et barn utenfor ekteskap, og at Ragnhild selv og Kristi begge er klar over at Ragnhilds 'synd' eller 'ukristenhet' kan reflektere dårlig over Kristi og Sven.

Ragnhild påpeker også at hun ikke tjener noe, som kan bety at selv om hun er gjest er hun pålagt, eller føler seg forpliktet til, å bruke arbeidserfaringen som tjenestepike, også hjemme hos Kristi og Sven. Det kan virke som om Ragnhild synes det nesten sliter mer mentalt å måtte bo hos noen og måtte stå til ansvar for dem og følge andres regler og rutiner, enn å bo alene, men å arbeide dobbelt så hardt: «Saadan som jeg er tilsinds saa tror jeg at hilsen ikke vilde brækkes ned saa hastigt om jeg maatte arbeide dobbelt saa haart som naar jeg er i hus hos Andre Med barnet.»¹³² Hun fortsetter: «Jo Større hun blir jo verre bliver det, Mange til at tugte og Mange til at sige, hun er vilter og tradsig er hun ogsaa og det tror Mest hun har fordi jeg har maattet vere hos andre hvor der har veret uskikkelige Børn hun var udmerket Taalmodig og snil første Aaret, saa jeg kan ikke med God Samvittighed bruge pidsken for det ene saa vilde det bare gjøre hende verre og for det andet saa kunde det lille lys snart udslukkes saa vilde det legge mig i Graven at komme ihu at jeg havde veret Streng med hende den lille Tid hun levde.»¹³³ Det kan virke som om Ragnhild synes det er vanskelig å stå i egne

¹³⁰ Kristi Knudsotter Gudmundsrud Swensson, Ragnhilds eldre halvsøster, hadde gjort det svært bra i Amerika med tanke på hennes bakgrunn som uekte barn på Ål. Mer om Kristi kan finnes i Warberg 2008: 273.

¹³¹ Bekkestad 1889: 1-2 [Brev 6].

¹³² Bekkestad 1889: 2 [Brev 6].

¹³³ Bekkestad 1889: 3-4 [Brev 6].

avgjørelser rundt barneoppdragelse når hun er gjest hos noen som kanskje føler seg berettiget til å kommentere eller gi velmenende råd. Allikevel velger Ragnhild å stå i sine valg og ønsker ikke å være streng eller bruke piskan, og begrunner dette i brevet til sin bror.

Ragnhild fortsetter med å unnskyld seg og skriver: «Undskyld min ligefremhed til dig, jeg kan hilse dig ifra Kristi med familie Svens Sagde at han vilde Skrive Senere jeg maa nu Slutte min daarlige Skrift for denne Gang med en kjærlig hilsen ifra din langt bortfjernede Søster Ragnhild Bekkestad.»¹³⁴ Ragnhild som vi har sett bruker brevskrivningen nesten som en dagbok eller nedtegnelse av tankestrøm ser vi at tidvis unnskylder seg tilsynelatende midt i en tanke. Det kan tenkes at til tross for hvor mye Ragnhild respekterer og stoler på sin bror, vet hun at det kanskje ikke alltid er like lurt å fortelle om alt man tenker. Dette kan kanskje identifiseres som det Wise og Velayutham (2017) beskriver som selv-regulering eller selv-overvåkning.¹³⁵ Ragnhild passer nøye på i denne perioden hvor hun er hos Kristi og Sven å ikke skrive noe som kan virke utakknemlig eller som kritikk av dem, uavhengig av hva hun selv kanskje tenker om oppholdet. Opp ned og rundt som liten notis på brevet ser vi at Ragnhild har skrevet, nesten som en ekstra forsørging: «hvis du Skriver til Sven saa faar du Sige at jeg har sagt at dem var meget Snille imod mig fremfor hvad jeg havde fortjent.»¹³⁶

Ragnhild følte ikke at hun kunne bli noe særlig lenger hos halvsøsteren sin Kristi, for i brev 8 forteller hun at: «jeg var ikke hos Kristi lengere en til Januar i vinter saa tog jeg plads ijen men jeg har veret der saa jeg ved hvordan det er, og jeg reiser ikke dit ijen hvor Haart det en gaar til, det er nesten bedre at vere et iblant fremmede naar man faar have Hilsen.»¹³⁷

Ragnhild utdyper ikke noe mer i det brevet, men det er tydelig at hun må ha følt seg til bry som gjest hos Kristi og Sven. Som Kristis halvsøster kan det hende Ragnhild følte mye på at hun til en hvis grad også utad reflekterte dårlig på Kristi eller at nettopp fordi Ragnhild var familie følte Kristi at hun hadde ting hun med rette kunne kritisere hva gjaldt Ragnhilds valg. Ragnhild forteller i stedet i følgende brev om hvordan hun føler seg hjemløs: «Noget blivende Sted faar vist ikke jeg her i verden.»¹³⁸ Selv om Ragnhild i utgangspunktet kanskje følte seg håpefull om å finne seg til rette hos Kristi og Sven, skjønte hun raskt at hun heller ville ta seg tyngre arbeid hvis det betød å kunne styre eget liv og barneoppdragelse i fred. I brevene til Ragnhild ser vi altså at hun brukte sitt familiære og utvidede norske nettverk på ulike måter.

¹³⁴ Bekkestad 1889: 4 [Brev 6].

¹³⁵ Wise & Velayutham 2017.

¹³⁶ Bekkestad 1889 [Brev 6].

¹³⁷ Bekkestad 1889: 2-3 [Brev 8].

¹³⁸ Bekkestad 1890: 1 [Brev 9].

Hun dro over Atlanteren med søskenbarnet sitt, holder kontakten med broren og når hun mangler alternativ på husrom tar hun kontakt med kjente. Likevel velger Ragnhild til slutt å heller stole på egne evner for å skaffe arbeid og husrom, enn å fortsette under familie og kjentes regler, kontroll og velmenende råd.

Ragnhild finner igjen trøst i religionen og skriver: «[...] jeg har dog en tro følgesvend i Han, hvor jeg en vandrer Den som var i mine Kleder vilde ikke undres over at jeg flytter ifra det ene Sted til et andet desuden beholder jeg mine pladse saa lenge som nogen jente her i landet.»¹³⁹ Ragnhild fortsetter: «[...] kjære Broder du kunde vere Glad ved at vide at man har frihed til at reise hvor man vil at man ikke behøver at vere nogen Slave det er et Stort Gode Her i landet, det er Haart nok alligevel.»¹⁴⁰ I brev 10 forteller hun videre om arbeidsoppdrag hun tar seg, men heller ikke dette er så lett som hun kanskje skulle håpet: «Jeg er nu hos en gammel lauskar Sa jeg har ikke meget at bestille, og steller just som jeg vil, men det har dog Sine ubehageligheder Det er altfor trist at vere isammen med et mennesket som man hader, jeg trives godt naar jeg er alene inde men naar han kommer ind saa vil jeg helst gaa ut, saa jeg kan ikke vere hos han til vinteren.»¹⁴¹

Å ordne seg en mann

Sogner og Telste skriver i *Ut å søke teneste* (2015) hvordan hovedforsørgingen for kvinner opp igjennom historien har vært ekteskapet. For kvinner fantes dermed økonomisk og bostedsmessig trygghet i ekteskap, og å oppfylle sine plikter som kone og mor. Når det ble vanskeligere for kvinner å bli gifte på 1800-tallet, ble dette i økende grad en utfordring for aldrende kvinner med begrensede muligheter for inntektsskaping.¹⁴² Dermed er det kanskje ikke så overraskende at kvinner kunne finne på å 'ordne seg en mann', eller gå inn i et ekteskap for beleilighet. Ragnhild beskriver tankegangen sin slik: «Jeg har haft saa meget besver Siden jeg Skrev sist, jeg er gift ogsaa nu men Stræver fremdeles alene med 2 Barn, jeg kom i Omstendighed ijen, for en tiltrækkende Fyr, og da jeg ikke havde Tanke paa at faa han. han var naturligvis for god mig da jeg havde et Barn for jeg Stelle Huset for ham en Hel sommer, og jeg gik saaledes min fortvilede Stilling og viede mig til en ganske mig ubekjendt Person ifra Sætersdalen i Norge, alle som kjendte han Sagde han Skulde vere en god

¹³⁹ Bekkestad 1890: 2 [Brev 9].

¹⁴⁰ Bekkestad 1890: 2-3 [Brev 9].

¹⁴¹ Bekkestad 1891: 2 [Brev 10].

¹⁴² Sogner & Telste 2005: 146.

Arbeider.»¹⁴³ Ragnhild ble altså gravid etter en relasjon med sin arbeidsgiver. Han anså seg nok for god til å gifte seg med tjenestepiken og Ragnhild satt alene igjen med to barn utenfor ekteskap. Hun fant seg dermed en annen tilgjengelig mann, og vier seg til 'den første og beste' som et aktivt grep for å forbedre egen situasjon.

I denne perioden i livet, virker det altså som at Ragnhild har gitt opp på kjærligheten. Ettersom Ragnhild vet hun ikke har et 'sikkerhetsnett', tar hun seg ikke råd til å følge egne ønsker om kjærlighet. Ragnhild forteller at hun angrer på at hun giftet seg. Hun utdyper ved å beskrive hvordan den nye ektemannen skremmer henne til å være fornøyd, og det kan virke som om denne nye ektemannen truer henne. Ragnhild forklarer at han ikke var fornøyd med hvordan hun gjorde ting, og han truer med å reise fra henne. Det kan nesten virke som om Ragnhild er så opprørt når hun skriver at hun snubler over ordene sine, fordi hun virker mindre reflekterende og avmålt enn i andre deler av brevet og andre brev. Selv om Ragnhild ikke spesifiserer, virker det også som at den nye ektemannen ønsker, eller i det minste foreslår, at de burde bo sammen med noen andre nordmenn, kanskje hans foreldre. Ragnhild er imot dette da hun ønsker å være frue i eget hus, men også ettersom hun skriver at de 'stakkars folkene' hadde nok med seg selv og ikke hadde mulighet til å ha vare på henne og barna når hun ble syk.¹⁴⁴ Dermed tok hun med seg sitt og forlot han. Hun skriver: «[...] det var nu ikke tale om Skilsmisse den Gangen da vi netop var Gifte, jeg sagde vilde se til at faa vere hos en Familie som jeg kjendte indtil jeg blev bra igjen, og han skulde nu Skrive hvor han kom til at blive.»¹⁴⁵

I følgende brev skriver Ragnhild om hvordan hun har fått ordnet godt arbeid og trygt bosted til seg og barna i byen. Dessverre virker det som om alt er ikke like enkelt: «[...] min Mand begynder nu at Skrive saa indtregende om at faa lov til at komme til mig nu, han siger at han vil vere Snil baade mod mig og børnene, men jeg har ikke Lyst til dette.»¹⁴⁶ Med tanke på at det kan virke som at om Ragnhilds ektemann ikke behandlet henne bra er dette svært forståelig. Ragnhild er med rette skeptisk til å ta ektemannen inn i hjemmet hun har skapt for seg selv. Ragnhild fortsetter: «Nu jeg var bestemt ikke at have med nogen mand at gjøre mere, men da jeg er gift med ham saa faar det vel Skure.»¹⁴⁷ Det kan nesten virke som om Ragnhild forsøker å overbevise seg selv om at det er greit å la ektemannen flytte inn til henne,

¹⁴³ Ragnhild er nå gift og har tatt navnet Stensen. Se Mrs Stensen 1895: 2 [Brev 12].

¹⁴⁴ Mrs Stensen 1895 [Brev 12].

¹⁴⁵ Mrs Stensen 1895: 3 [Brev 12].

¹⁴⁶ Mrs Stensen 1896: 2-3 [Brev 13].

¹⁴⁷ Mrs Stensen 1896: 4-5 [Brev 13]

da hun påpeker at det kanskje ville være fint å ha «en sterkere til at Støtte seg til, da jeg er Selv ikke Stærk»¹⁴⁸. Ragnhild rasjonaliserer at det vil være vanskelig å beholde hjemmet alene om hun skulle bli syk. I det 14 brevet etter Ragnhild forteller hun videre at hun ikke har hørt noe mer fra ektemannen på over en måned, så hun vet ikke hva hun skal tenke. Hun skriver: «jeg tror nu i alfald ikke at han kommer nu, og det var nu vist bedre om han ikke kommer, det tror jeg nok, men jeg vilde prøve at finde mig fornøiet om han kunde kommet ogsaa. Jeg vil nu prøve at finde ud enten han lever eller ei.»¹⁴⁹ Ragnhilds ektemann forsvinner ut av bildet på dette tidspunktet og Ragnhild velger etterhvert å gå bort fra navnet Stensen til å signere med pikenavnet Tollefsen. Hun signerer en stund Mrs Tollefsen før hun til slutt går bort ifra den gifte tittelen.

3.4 En lang alderdom; hjemlengsel, voksne barn og ensomhet

Nostalgi, hjemlengsel og migrantidentitet

Utfordringene unge norske migrantkvinner i Amerika kunne møte endret seg over tid i takt med deres liv. I begynnelsen kunne spenningen ved å være på et nytt sted med nye mennesker, fri fra gjenkjennelighet og de vante forventningene til seg selv, og muligheten til å gjenoppfinne seg selv kanskje overskygge mye av savnet og hjemlengselen, men følelser av savn og hjemlengsel dukker etter hvert opp for mange migranter. Spesielt i perioder med utfordring og vanskeligheter kan ens migrantidentitet og det å måtte stå til ansvar for ens egne avgjørelser dukke opp som et emosjonelt utfordrende område. Dette dukker også opp som en utfordring for Ragnhild, som skriver: «Jeg har ikke følt saadan Kjærlighed til Fædrelandet som jeg gjær, jo ældre jeg blir jo mere føler jeg Savnet af folk og Sten og bjerg og Bakker, jeg husker mens vi var barn, hvad som blir talt mens man er ung glemmes aldrig, jeg husker vi dansa, kor vi gik havde ikke Stor bekymring eller Sorg for Synden. Mor aa Far Slæpa for us, me tenkte kje paa at me Skulde koma i den Stilling Sjøelve nokon gong, men dette æ no berre som ein Draum, ungdomstie gaar so fort, kjem alder tebakere, aa naar me dør saa kjem me aldrig tebakere helde.»¹⁵⁰

For Ragnhild er dette savnet og hjemlengselen uttrykt gjennom flere aspekter i brevene. I brev 15 ser vi at Ragnhild påpeker hvordan hun opplever at fedrelandskjærligheten blir større jo

¹⁴⁸ Stensen 1896: 3 [Brev 13].

¹⁴⁹ Ragnhild velger å signere seg med pikenavnet Tollefsen. Mrs Tollefsen 1896: 3 [Brev 14].

¹⁵⁰ Mrs Tollefsen 1897: 1 [Brev 15].

eldre hun blir.¹⁵¹ Hun uttrykker nostalgi for elementer hun assosierer med barndommen, barndomshjemmet og oppveksten i Hallingdal. Ragnhild bytter også over til å skrive på dialekt, halling, som reflekterer nostalgien for hjemmet hun beskriver. Etter å ha lest de tidligere brevene til Ragnhild blir det også tydelig hvor stor betydning det har at hun skriver «havde ikke Stor bekymring eller Sorg for Synden,» som er det Ragnhild selv kanskje mener er grunnen til at hun har endt opp med de utfordringene som hun har.¹⁵² Til tross for at det er tydelig at Ragnhild elsker døtrene sin, viser hun et vemod over at ting er blitt som de er blitt, eller kanskje at livet ikke ble slik hun hadde sett for seg. Ragnhild reflekterer over at selv om hennes barndom hjemme i Hallingdal opplevdes bekymringsløs, ble den kanskje ikke oppfattet på samme måte av hennes foreldre, som kanskje hadde mange av de samme bekymringene som Ragnhild selv opplever da hun skriver brevet. Ragnhild avslutter tankestrømmen ved å finne trøst i hvordan livet bare må leves en gang og at etter utfordringene på jorden vil hun antageligvis kunne hvile i himmelen.¹⁵³

Med tanke på den økte, eller mer uttrykte, hjemlengselen som blir synlig i Ragnhilds brev i denne perioden, er det verdt å spørre seg hvorfor Ragnhild ikke velger å reise hjem igjen til Norge, om hun hadde muligheten? Var livet hennes fortsatt bedre i Amerika? Det er flere aspekter som kan hinte om Ragnhilds tanker rundt dette, som kommer tydelig, eller mer subtilt frem i brevene. Den første av disse er Ragnhilds forhold til sine døtre. Som Ragnhild uttrykker i senere brev, vokser Ragnhilds døtre opp og etablerer seg med ektemenn og familier i Amerika. Døtrene får også etter hvert egne barn. Der hvor Ragnhild selv ikke har klart å etablere seg med ektemann og eget hjem er døtrene hennes nærmeste familie og på mange måter kanskje det eneste og beste Ragnhild selv har skapt. Å skilles i fra døtrene over et stort hav, med risikoen for å aldri se dem igjen, er kanskje for vanskelig for henne. Allikevel, kan det virke som at dette kanskje ikke er den eneste årsaken til at Ragnhild ikke reiser hjem til Norge. Om Ragnhild hadde hatt mulighet til å reise hjem kunne hun risikere å måtte flytte inn hos bror Erling og familie. Ragnhild tar flere ganger avgjørelser hvor hun distanserer seg fysisk fra familie og kjente, selv om det betyr mindre trygghet, hvis det betyr at hun selv kan styre livet sitt. Det er dermed grunn til å tro at Ragnhild også aldri velger å reise hjem fordi hun er redd for å miste friheten som hun har skapt for seg selv.

¹⁵¹ Mrs Tollefsen 1897 [Brev 15].

¹⁵² Mrs Tollefsen 1897: 1 [Brev 15].

¹⁵³ Mrs Tollefsen 1897 [Brev 15].

I brev 16 fra Ragnhild medfølger et brev skrevet av hennes første datter Randine Teoline.¹⁵⁴ Randine som på det tidspunktet nærmet seg 11 år gammel hadde levd hele sitt liv i Amerika og gikk på amerikansk skole. Randine vokste dermed opp med en første generasjons amerikansk identitet. For Ragnhild, slik som for mange migranter, kan det virke som om det er viktig at også barna hennes fikk en tilknytning til Ragnhilds hjemland Norge. For Randine som aldri hadde vært i Norge og som heller ikke brukte norsk på skolen, følte kanskje denne tilknytningen til Norge unødvendig. Til tross for hva Randine kanskje følte om saken, fikk Ragnhild henne til å skrive et brev til Erling:

«Kjære Onkel. Jan.5, 1898

Jeg vil prøve at skrive et brev til dig i dag. Jeg er saa stor som Mor nu. Jeg er snart 11 aar. Jeg skal skrive bedre næste gang. Min søster er 4 aar, hun er en liden pige, hun har en bøn som hun læser naar hun gaar til sengs. Jeg har lært 10 bud i katekismens og i katekismens Herrens bøn. Det er det første brev jeg har skrevet nu. Det er alt jeg vil skrive i dag. En venlig Hilsing til alle sammen i fra Randina Teolina O. Olsen Skrive tilbage til mig. Saa er du snil. Lev saa vel. Onkel Elling. Helses meget ifra lillesøster Elvina.»¹⁵⁵

«Gode Broder. Randine vil da Endelig skrive lidt til dig. og jeg vil haabe at du undskylder om det ikke er saa rart, jeg vilde ikke hjelpe hende stort jeg syndtes hun fik forsøge efter sit Eget hoved og vil Sende dig et Photographi af Skolen i Barnene I det rom hvor hun gik i fjor, jeg Tror at du vil synes det var morsomt at se en flok med Skolebarn ifra Amerika Da du selv er Skollærer Randine sidder ret ovenfor hvor barnet er med lyst forklæde mange af disse Børnene har norske Foreldre men kan ikke tale norskt.»¹⁵⁶ Ragnhild påpeker altså her hvordan til tross for at mange av barna har norske foreldre, kan ikke barna snakke, eller skrive norsk. Dette påpeker Ragnhild igjen i brev 20, hvor hun skriver: «Randine vil prøve at Skrive til norge og det bliver daarligt. men jeg er glad det er saa----det er ikke bedre at vente naar dem ikke har haft nogen Skoleundervisning, i den Engelske Skolen er i dette landet, i Norge havde vi bare et Sprog at lære».¹⁵⁷

Migrasjonsforskere har påpekt hvordan distansen mellom foreldre og barn kan skje som et resultat av blant annet skolegang ettersom barn har en tendens til å tilegne seg kulturell og språklig kompetanse raskere enn foreldrene. Roberta Ricucci argumenterer i *Emotional*

¹⁵⁴ Mrs Tollefsen 1898: 1-2 [Brev 16].

¹⁵⁵ Vedlagt Brev fra Randine Teoline 1898. Se Mrs Tollefsen 1898: 1-2 [Brev 16].

¹⁵⁶ Mrs Tollefsen 1898: 1-2 [Brev 16].

¹⁵⁷ Mrs Tollefsen 1899: 1 [Brev 20].

Landscapes (2021) at mange foreldre blir «tvunget til taushet» fordi migrantforeldrenes eget språk anses som en hindring for å forbedre barnas læring av språket i det nye landet, dermed forblir migrantforeldrene 'tause' fordi de kan være mindre kompetente i det nye språket enn sine barn.¹⁵⁸ Her er det verdt å påpeke at migrantforeldres stillhet kan være kondisjonal i den forstand at foreldrenes valg av hvilket språk som blir brukt til å kommunisere med barna kan ha mer med hvilket 'rom' kommunikasjonen skjer i, om det er offentlig eller private sfærer. Migrantforeldres valg om å 'forbli tause' eller snakke eget språk kan være en form for motstand mot inntrykkene fra mottakerlandet, heller enn en fullstendig mangel på språkferdighet hos foreldrene slik Ricucci hevder. Som brevet etter Ragnhild viser, kan det være feil å anta at migrantbarn ikke forstår foreldrenes språk, og motsatt, bare fordi de ikke kan snakke det godt eller skrive det.

Å bli gammel – aldringstegn, voksne barn og ensomhet

Sogner og Telste påpeker at en utfordring som i økende grad oppstod for mange unge kvinner som hadde gått i tjenestearbeid på 1800-tallet var å ikke bli gift.¹⁵⁹ Tidligere kunne tjenestepiker regne med å slutte i tjeneste når de giftet seg og tjeneste hadde for de fleste fungert som en forberedelse eller utdanning til å selv bli husmor. Når de dermed ikke ble gift fikk de et problem. Kvinner som hadde mange år med tjenestearbeid som eneste yrkeserfaring fikk det svært vanskelig med å skifte yrkesvei eller gå over til annen utdanning eller skaffe seg annen kompetanse. For mange tjenestejenter, skriver Sogner og Telste, at eneste alternativet ble da å bli tjener på livstid.¹⁶⁰ Ragnhild lufter noen tanker rundt dette med å måtte arbeide hos andre, når giftemål ikke er innenfor rekkevidde. Hun skriver: «[Lena]¹⁶¹ hun begynner nu at blive til aars, jeg er nu glad saalenge hun er ugift men hun blir vel kjed af at arbeidet for andre bestandigt hun ogsaa, som ikke er andet at vente jeg ser med mig selv jeg synes det er saa godt at vere sin Egen herre om en aldrig saa simpelt saa er det verdt mere [maastu]¹⁶² til mig en det smukkeste Palads kan vere til mange jeg er rigtignok ikke Eier af verken smaat eller stort, men jeg er da min Egen herre i huset saalenge jeg betaler Husleien».¹⁶³ For Ragnhild betød ikke bare mangelen på ekteskap en skuffelse rundt en livspartner, men også realiteten av å måtte være en aldrende kvinne i tjenestearbeid.

¹⁵⁸ Borges et al. 2021: 240.

¹⁵⁹ Sogner & Telste 2005.

¹⁶⁰ Sogner & Telste 2005: 146.

¹⁶¹ Ragnhilds eldste datter Randine Teoline kalles i senere brev Lena, dette forstås ut ifra kontekst.

¹⁶² Utydelig ord som kan se ut som 'maastei eller 'maastu'.

¹⁶³ Tollefsen 1911: 3 [Brev 25].

For Ragnhild kan det nesten virke som om alderdommen kommer litt overraskende på, og hun skriver i økende grad om dette med synlige aldringstegn og de følelsene dette bringer.

Ragnhild skriver i noen tidligere brev: «Jeg liker ikke at blive gammel men det blir jeg er allikevel, saa uformerket jeg ved ikke af noget førend jeg ser mig e Speilet, og da blir jeg nesten ræd jeg er saa gammel,»¹⁶⁴ I brev 24, sendt 3. Mars 1910, skriver Ragnhild at hun er 50 etter sin egen regning, og kommenterer på dette etter hun fikk et vedlagt fotografi av sin bror og skoleklassen han var lærer for: «[...] du er vel mellom 7 og 8 aar aldre en jeg er du ikke og jeg er nu 50 efter min regning min søsterdatter i Minns. er bare 4 aar yngre end jeg.»¹⁶⁵ Erling må nok ha rettet på henne å skrevet at hun må bli 53 år gammel det året, men dette vil ikke Ragnhild si seg enig i, og svarer i brev sendt året etter, 14. juni 1911: «[...] jeg troede jeg var 50 aar min siste jeg Gebursdag men jeg har den maanedlige renselse lige dan som før og da kan jeg vel ikke vere saa gammel, jeg troede det skulde vere 4 aar imellom ver af os tre Søsken, men jeg har altid haft i tanker at Søster margit var 23 da hun blev gift, av det skede jo den same høst som jeg reiste hertil Landet og da var jeg 18 aar den høsten ved du da maatte margit vere 5 aar aldre en jeg, nei du tager feil paa din Egen alder ogsaa tror jeg, i alfald tager du feil paa min det er nu galt nog om man ikke gjør det verre.»¹⁶⁶

Ragnhild slutter ikke å håpe på en 'lykkeligere slutt' og hun nevner et håp om bedre dager heretter. Ragnhild skriver: «Ja en kan leve i haabet hele sin Levetid kan en ikke ja dem siger nu for det meste til mig ja nu blir det bedre for dig nu trenger du ikke at arbeide nu kan døtrene dine sørge for dig og jeg maa naturligvis sige det samme men jeg tenker noget andet jeg inde hos mig selv,».¹⁶⁷ Ragnhild tar igjen opp skuffelsen av å ikke ha 'fått til' en romantisk relasjon. Som hun uttrykker flere ganger, definerer Ragnhild et godt og lykkelig liv, ikke bare på den økonomiske tryggheten en ektemann tilbyr, men også den tryggheten og gleden en romantisk relasjon gir.¹⁶⁸ Ragnhild spesifiserer: «[...] det vilde vere tomt at tenke paa at leve dette nonnelivet al sin tid mine Døtre kan give mig klæder og penge til at kjøbe for men dem kunde ikke gjøre mig Lykkelig, jeg maa have en god ven som jeg kan betro mig til helt og holdent,»¹⁶⁹ Igjen gjør Ragnhild seg svært sårbar. Tankestrømmen hun lar stå i brevet er på mange måter blottende, krevende og håpende.

¹⁶⁴ Tollefsen 1901: 3 [Brev 22].

¹⁶⁵ Tollefsen 1910: 2 [Brev 24].

¹⁶⁶ Tollefsen 1911: 2-4 [Brev 26].

¹⁶⁷ Tollefsen 1911: 4-5 [Brev 26].

¹⁶⁸ Tollefsen 1911. [Brev 26].

¹⁶⁹ Tollefsen 1911: 5 [Brev 26].

Ragnhild er en eldre kvinne på dette tidspunktet som er helt klar på hva hun vil ha, noe som i seg selv kanskje er 'upassende' med tanke på de samfunnsmessige og religiøse forventningene til en kvinne i hennes stilling. María Bjerg hevder i *Emotional Landscapes* (2021) at mens kvinner ble tvunget til å begrense sitt emosjonelle repertoar i nye landskap eller migrasjonssituasjoner, fikk menn rettferdiggjøre handlingene sine gjennom argument om lidenskap, kjærlighet og frykt, men at disse følelsene bare kondisjonalt var tilgjengelige å uttrykke åpent for kvinner.¹⁷⁰ I dette brevet slik som i andre brev, ser vi også at Ragnhild virker litt brydd eller ubekvem når hun forlater det drømmende aspektet ved tankestrømmen og husker at ordene er skrevet ned på papir og kan ha reelle konsekvenser: «Undskyld min stygge skrift fortæl ikke nogen uvedkommende vad jeg har skrivet til dig, det er bare tøv jeg haaber du kan lese min stygge skrift jeg kan nesten ikke lese det selv.»¹⁷¹

2. Desember 1911, skriver Ragnhild igjen fra Minnewaukan i Nord Dakota. Brevet vitner om et emosjonelt brudd i relasjonen mellom bror og søster. Ragnhild virker redd over at hun har vært for ærlig og 'gjennomsiktig' om egne håp, ønsker og behov, og at konsekvensene er kommet:

«Jeg troede i sanhed at du havde mere følelse for mig som din Søster i al troskyldighed fortalte dig om mine vigtigste Ønsker, og du tog mig saa tvært foruden at tenke over vad jeg har ijennomgaaet ofret mine beste aar naturligvis efter mit ønske at faa beholde mine børn hos mig imedens moderkjærligheden vi trengtes saa høilig, bar hele byrden alene tog al skuffelse og foraget iblandt menneskene naturligvis den Dag i Dag set ned paa som et udskud, [...] Synes du Bror at det er bedre at tenke paa at jeg skal gaa borte og arbeide for fremmede, naa paa min alderdom foruden hjem, uden nogen at holde af og eller vere afholdt, [...]men jeg kan da have haab, det er bedre en intet haab have, tror du ikke vis jeg fik en snil og brav mand nu saa vilde det blive som godtgjørels for alt sånn jeg har maattet tage og holde modet oppe i disse mange lange aar. og det vilde ogsaa stoppe munden paa dem som sladrer, det tog mig saa ondt da jeg læste dit brev at jeg Græd i hele aften, du burde ikke tenke saa ufornuftigt da du ved jeg har haft Sorg og Skuffelse nok,»¹⁷²

Sinnet uttrykt fra Ragnhild i brevet til broren er utypisk, og vitner om at Ragnhild føler seg urettferdig behandlet og misforstått av kanskje den ene personen hun føler hun kan være ærlig med, og som hun trodde forstod henne. Det virker riktignok som Ragnhild raskt fikk et oppløftende eller positivt svar fra broren, og at hun kanskje hadde tolket hans tidligere svar

¹⁷⁰ Borges et al. 2021: 50.

¹⁷¹ Tollefsen 1911: 12 [Brev 26].

¹⁷² Tollefsen 1911: 1-4 [Brev 27].

feil eller hadde vært unødig bekymret. Ragnhild neste brev svarer at hun er svært glad og takknemmelig for brevet han sendte, og fortsetter: «Lykønskningen det var mig kjærere nu en nogensinde før nesten du har altid været en god Broder og en forstandig mand. og jeg troede at du blev saa fornærmet paa mig, du husker at du bare af et velment hjerte vilde give mig nogle verdifulde formaninger angaaende slaa giftetankerne udaf Hovedet, og da skrev jeg i hastighed til dig at vis jeg bare skulde faa irettesettelse saa var det best at lade vere skrive.»¹⁷³ Ragnhild fortsetter med å påpeke at ettersom hun også hadde bedt han om å skrive igjen, men hun ikke hadde fått noe svar hadde hun begynt å bli svært engstelig om hvordan ting forholdt seg i Hallingdal, og om det var krigen som gjorde så mye inntrykk at det ble umulig å skrive eller brevveksle. Hun avslutter den tanken ved å understreke at alt var nå vel, og det som var ugreit var blitt rettet.¹⁷⁴

Videre forteller Ragnhild om hvilke ting som har endret seg siden sist hun skrev. Den eldste datteren hennes Randine hadde vært gift i to år med en enkemann med 7 barn, og Randine selv hadde også fått en datter. Den yngste datteren Elvine var også hos Randine, da hun hadde sin skole i nærheten. Ragnhild forteller at til våren skulle hun flytte ut dit og bidra på farmen til Randines ektemann: «Eftersom jeg er ikke kan trives her, fjernet ifra mine døtre, for bestandig og jeg kan ikke tenke meg til bo at her e dette er Ensomme Sted for bestandig.»¹⁷⁵ Ragnhild bytter raskt tema og forteller om hennes nyeste ekteskap: «Gubben er snill som Dagen er lang og hvis han ikke var det saa vil det ikke gaa bra, det gik til paa det vis i en hastighed denne mand skrev at han vilde have en husholderske og jeg ønsker det en saadan plads, og saa flyttede jeg hid, bar vi ble gifte vi var aldeles ukjendte, han er Svensk, og har et bra Hus og nogle Creature, og arbeidet har han, for at faa sig til denne Eiendom.»¹⁷⁶ Ragnhild forteller videre, at hun likevel ikke er fri for bekymringer. Ektemannen hadde ingen slekt i nærheten og ettersom det var langt til doktoren, synes hun det så mørkt ut ettersom han ikke hadde god helse. Til tross for dette, virker Ragnhild å ha kommet på lysere tanker, for hun fortsetter: «Min mand er en god og paalidelig arbeidsman, nok er han tilaars det samme som jeg selv noget over 50, du ser kjære Bror at naar bliver saa pas gammel saa er de beste aar tilbagelagt, men jeg maa sige at det er vist lenge siden jeg her følt mig noget friskere en jeg gjør nu, saa vis jeg faar være saapas frisk saa kan jeg være glad.»¹⁷⁷

¹⁷³ Ragnhild er på nytt gift og signerer seg Mrs A. McArthur. Se Mrs McArthur 1914: 1-2 [Brev 28].

¹⁷⁴ Mrs McArthur 1914: 1-2 [Brev 28].

¹⁷⁵ Mrs McArthur 1914: 4 [Brev 28].

¹⁷⁶ Mrs McArthur 1914: 5 [Brev 28].

¹⁷⁷ Mrs McArthur 1914: 6 [Brev 28].

7de desember 1915 forteller Ragnhild om at hun og ektemannen hadde planer om å flytte til Dakota: «Jeg mener vi arbeidede paa min datters farm i somer og fik betalt for tiden vi var der, men der er meget at staa i og drives maa det om det skal gaa og det er ikke triveligt naar man bliver til aars da er best at være for sig selv, stakkels [Randine]¹⁷⁸ hun har meget at tage vare paa og stort ansvar paa sine skuldre, Elvine er der og holder skole paa samme sted, hun tager sig godt ud vor hun er, hun var i sommer i besøk hos kristi og saa alle nære slæktninger i nicollet caunty saa er vi nu tilbage paa var egen lille Eiendam, her i skoven det er lidt lognere inde i mellom Trærne en det er paa prærien.»¹⁷⁹ Ragnhild noterer adressen sin nederst som: «Mrs Chas [Charly]. Johansen R.L.B 41 Clearbrook, Clearwater C.a. Minnesota».¹⁸⁰ I følgende brev forteller Ragnhild om at hun og ektemannen endte opp med å flytte til California, hvor hun er fornøyd med været da det gjør godt for leddene og helsen både for henne og for ektemannen. Hun forteller at de bosatte seg i Sacramento Valley som er over 3000 mil fra hennes døtre.¹⁸¹ Ragnhild virker allikevel positiv over flyttingen, selv om det er tydelig at hun savner sine døtre.

«Kjære Bror: jeg har ikke skrevet til dig siden min mand døde i Høst den 15 de november.»¹⁸² Ragnhild forteller at hjertesykdom tok han fra henne, og hvordan han ønsket å 'gå herfra' ettersom han sjelden var frisk. Ragnhild åpner opp om hvordan savnet påvirket henne: «[...] savnet, er haardt, vor jeg er og vor jeg færdes, saa er han borte, den eneste mansperson som har gjort noget for mig, eller villet mig til beste ak ja det er haardt at vere vidne til en af sine nermest pårørende i den siste stund.»¹⁸³ Ektemannen hennes døde på sykehuset i Washington, California, men ettersom de bodde langt fra byen gikk han å led lenge av hjertesykdommen innen han fikk hjelp. Ragnhild undrer seg om han fortsatt hadde vært i live, om han hadde fått den hjelpen han trengte tidligere. Ragnhild forteller deretter om hvordan hun forsøker å holde kontakt med resterende familie Margit, Kristi og egne døtre. Ragnhild utdyper: «[...] jeg skal vel besøge dem til vaaren kan hende, jeg liker nok at bo her vor min mand er begraven, jeg synes det er mit hjem,».¹⁸⁴ I følgende brev forteller Ragnhild mer om hvordan dødsfallet til ektemannen hennes påvirket henne: «min mand blev et middel til min frelsning tror jeg nu siden jeg han mistet, er det et tomt rom vor jeg er, og et savn, og mangt at angre som jeg

¹⁷⁸ Randine Teoline blir i senere brev kalt Lena, dettes forstås ut ifra kontekst.

¹⁷⁹ Ragnhild skriver seg nå Mrs. Charly Johnson, ikke tydelig hvorfor denne navneendringen skjer. Se Mrs Johnson 1915: 1-2 [Brev 29].

¹⁸⁰ Mrs Johnson 1915: 4 [Brev 29].

¹⁸¹ Mrs Johnson 1915 [Brev 29].

¹⁸² Mrs Johnson 1921: 1 [Brev 35].

¹⁸³ Mrs Johnson 1921: 1 [Brev 35].

¹⁸⁴ Mrs Johnson 1921: 1-2 [Brev 35].

bebreider mig selv at jeg ikke viste ham den venlighed tilbage, som han viste mig, paa same tid, skylder jeg min himmelske fader tak, som jJOR alting vel og i rette tid, min mand led Taalmodig og Gud hengiven.»¹⁸⁵

I mange av de senere brevene gjentar Ragnhild seg, og har mindre 'nytt' å skrive om. 28. Oktober 1925 skiver hun at Kristi døde av kreft.¹⁸⁶ Mens to år senere i et brev datert 30. April 1927, er tankene hennes sentrert mye rundt en 'syndig verden', og hvordan industrialisering og nyvinning påvirker livet hennes i form av biler, krig og tyveri, men uten å gå noe nærmere inn på dette.¹⁸⁷ Refleksjonene til Ragnhild slutter der disse tingene ikke lenger påvirker hennes personlige eller religiøse liv. 7. juni 1927, forteller Ragnhild om sykdom og dårlig helse, et tema som i økende grad opptar henne.¹⁸⁸ Ragnhild føler mye på konsekvensene av å bli gammel i ulike former. Både sosialt med ensomheten den medbringer, men også gjennom de økonomiske konsekvensene. Ragnhild som hele livet har vært i tjeneste, og som dessverre ikke har kunnet konsekvent ha den økonomiske og huslige stabiliteten en ektemann ville ha gitt, ser hun seg nødt til å fortsette i tjenestearbeid når helsen tåler det. I brev 42, 13. August 1927, forteller Ragnhild om hvordan det er svært slitsomt å arbeide i tjeneste på sine gamle dager, og at hennes eneste mulighet er å være hos 'lauskarer' å vaske selv om det er mindre hyggelig, ettersom å arbeide hos småbarnsfamilier blir for tungt arbeid for henne.¹⁸⁹

«Jeg har saa god anledning til at skrive nu, da jeg sidder her saa Ensom i mit rom, jeg har været uheldig det siste i fjor waar,» skriver Ragnhild i et brev datert Februar 1927/28.¹⁹⁰ Videre forteller hun at det verste kom den 24 Oktober høsten året før når hun ble nedkjørt av en 'automobil'. Hun brakk høyre kne, men påpeker at det kunne ha vært verre. Hun skriver at hun håper å bli så bra at hun igjen kan ta seg arbeid på en passende plass. Ragnhild endte opp på 'Country farm' etter påkjørselen, men går ikke noe nærmere inn på dette, noe som må ha bekymret broren Erling for i neste brev starter Ragnhild slik: «Aarsagen jeg ikke har skrevet før jeg har villet vente til jeg kunde give mere tilfredsstillende svar paa saadant som du vilde vide bedre greie paa, denne Country farmen, er det same som fattighuset for saadane som ikke har noget hjem eller noen af sine nærmeste paarørende at holde sig, saasom jeg.»¹⁹¹ Ragnhild skriver at hun ikke kunne betale sykehuset selv, og at «ikke kunne mine døtre tvinges

¹⁸⁵ Mrs Johnson 1922: 1 [Brev 36].

¹⁸⁶ Mrs Johnson 1925 [Brev 39].

¹⁸⁷ Mrs Johnsen 1927 [Brev 40].

¹⁸⁸ Mrs Johnsen 1927 [Brev 41].

¹⁸⁹ Mrs Johnsen 1927 [Brev 42].

¹⁹⁰ Mrs Johnsen 1928: 1 [Brev 43].

¹⁹¹ Mrs Johnsen 1928: 1 [Brev 45].

dertil». ¹⁹² Ragnhild er ikke helt tydelig her om døtrene ble spurt om å betale sykehusregningen og avsto eller ikke hadde råd, eller hvorvidt Ragnhild aldri spurte dem fordi hun følte skam eller fordi hun følte at døtrene hadde nok å stri med. Ragnhild snur heller om til å si at hun har ‘nok med seg selv’ og at hun har bodd i Washington i 8 år og betalt skatt. Det kan dermed virke som om Ragnhild tenker at hun da har gjort sitt for å kunne ta i bruk den muligheten. Hun skriver: «saa fattigforstandere betale sykehuset, som vist kom til en ganske stor sum jeg ved ikke vor meget dette beløp sigtet jeg bryr mig ikke om bare jeg blev bra i knæet ijen.» ¹⁹³

Ragnhild kjenner på ensomheten etter døtrene og det reflekteres ofte i de senere brevene etter henne. I brev 55, 17. Januar 1931, skriver Ragnhild: «Jeg har ikke haab om nogen af mine nermeste vil omringe mit dødsleie, meste af min Levetid har veret iblandt fremmede nationer og fremmede folk og gjør mig ikke bevegning paa nogen Lys fremtid herefter, Gud allene ved jeg tager min tilflugt til ham i vilket som helst, jeg tror han bereder mig et hjem og hans Engel vaager over mig.» ¹⁹⁴ Ragnhild søker trøst i religionen når hun reflekterer rundt egen bortgang. Hun påpeker hvordan mesteparten av hennes liv, omtrent hele hennes voksne liv, har hun vært bosatt i Amerika. Kommentaren om ‘fremmede nasjoner og fremmede folk’ sier kanskje noe om hvordan hun i økende grad i alderdommen føler seg ensom, forlatt og fremmedgjort, mens hennes barndom i Norge romantiseres og blir et objekt for nostalgi. Ragnhilds norske identitet blir styrket av disse følelsene, og gjennom at mye av hennes kontakt er med familie i Norge, mens hennes døtre i Amerika har det for travelt med familielivet og små barn til å skrive til henne eller ha mulighet til å komme på besøk. Det at også døtrenes ektemenn er Amerikanere, kan også bidra til at Ragnhild kanskje føler litt på at landet hun har gitt hele sitt liv og arbeidskraft til har ‘glemt henne’ og ‘kastet henne bort’ på sine gamledager.

I brevene i perioden 1931 til 1939 er Ragnhild bosatt i Central Washington. Hun skriver i denne perioden både til søstersønn (nevø) Torleiv og bror Erling, og skriver mye av det samme til dem begge. Det kan virke som om Ragnhild har behov for selskapet brevvekslingen gir da hun er langt fra døtrene og langt fra familien i Norge. Ragnhild har færre hendelser å skrive om, noe som også er på grunn av den økte hyppigheten av brevene hun sender i denne perioden. Ragnhild skriver i større grad om andre folk sine liv og hendelser. Dette reflekterer også kanskje stagnasjonen i livet til Ragnhild, hennes eget liv føles kanskje ikke interessant

¹⁹² Mrs Johnsen 1928: 1 [Brev 45].

¹⁹³ Mrs Johnsen 1928: 1 [Brev 45].

¹⁹⁴ Mrs Johnson 1931: 1 [Brev 55]

nok ut å fortelle mye om på dette tidspunktet. I brevene er det også tydelig at selv om Ragnhild forsøker å holde motet oppe og være tilfreds, har hun det etter forholdene vanskelig. Hun skriver tidvis om hvor mange ‘stygge’ mennesker det er i Amerika og i byene, om hvor mye kriminalitet og elendighet som møter henne i avisene og i gatene. Allikevel, nevner hun også at hun syns Amerikanere generelt er veldig snille mot henne. Hun skriver om at hun opplever motgang på alle slags måter, men ‘lykken var på min side’ og hun er ofte heldig med å finne husrom, men det varer ofte ikke lenge og Ragnhild må på nytt lete etter arbeid og sted å bo.¹⁹⁵ I begynnelsen forteller Ragnhild om varierende bosted og tunge arbeidsforhold, men hun får etter hvert litt stabilitet med en alderspensjon, som hun ofte nevner beløpet på i brevene.

24. April 1936 forteller Ragnhild kort om hennes eldste datters død. Datteren Randine døde kort etter sin 49 bursdag. Ragnhild forteller at datteren døde av slag og at hun hadde «lidt meget og fortjener å hvile».¹⁹⁶ Ragnhild er tydelig sorgfull i dette brevet, men det er også flere følelser som også er i spill. Som Ragnhild nevnte i tidligere brev hadde hun hatt mindre kontakt med datteren Randine de siste årene. Det var en avstand mellom mor og datter, som gjør at det også kanskje kan skimtes noe skam eller vemod i dette brevet. Ragnhild forteller om situasjonen mellom dem i et tidligere brev hvor hun forteller at Randine hadde beskyldt henne for å behandle den yngre datteren Elvine bedre.¹⁹⁷ Ragnhild går ikke inn på den avstanden mellom dem i dette brevet hvor hun forteller om Randines død, men hun reflekterer over hvordan hennes egne valg, og dermed dårlige økonomi og ustabile husrom hadde gjort barndommen til Randine vanskelig. Bjerg bruker begrepet «innskrenket affektiv sirkel» for å beskrive hvordan død påvirker emosjonelle relasjoner.¹⁹⁸ Når et menneske blir borte, får ikke menneskene som tilhører den affektive sirkelen bare en sorgreaksjon på dødsfallet, men det mistes også en affektiv relasjon. For mennesker med en liten affektiv sirkel, eller som har få betydningsfulle relasjoner, slik som Ragnhild, blir dermed en slik innskrenkning av den affektive sirkelen betydningsfull.

Det siste brevet etter Ragnhild datert september 1941 virker omtrent som et avskjedsbrev. I det forrige brevet Ragnhild skrev, adressert til sin nevø Torleiv, fra Mars 1940 er Ragnhild tydelig preget av krigen som hun har fått høre om gjennom aviser og nyheter.¹⁹⁹ Ragnhilds

¹⁹⁵ Mrs Johnson 1931 [Brev 58].

¹⁹⁶ Mrs Johnson 1936: 1-2 [Brev 74].

¹⁹⁷ Mrs Johnson 1922 [Brev 37].

¹⁹⁸ Borges et al. 2021: 51.

¹⁹⁹ Mrs Johnson 1941 [Brev 101].

siste brev til broren Erling, virker blottet for frykt og negative følelser i sammenligning, det virker i stedet som om Ragnhild forsøker å overbevise sin bror, eller seg selv, om at hun er avmålt og tilfreds med livet. Hvor Ragnhild tidligere har uttrykt sorg over at hun ikke vil ha familie rundt seg på sitt dødsleie, påpeker hun her at '[i Amerika] er alle brødre og søstre, om ikke kjødelige', og hvor hun tidligere har uttrykt stort savn og nostalgi over fedrelandet Norge, minner Ragnhild om at hun har vært større del av livet i Amerika enn i Norge. Ragnhild understreker at hun har det bra – både 'legemlig' og 'åndelig' før hun uttrykker lettelse over at broren har det så bra, og at han får hilse til kjente og kjære og skrive igjen:

«Kjære Bror, jeg maa nu prøve at tage mig isamen so pas at jeg kan besvare dit siste brev til mig det er nu aleredy flere uger siden jeg har modtaget det siste brev med hilsing ifra margit Syster som jeg antager var den siste i fra hende eftersom jeg forstaar dæ blir saa for det meste naar en reiser til Amerika saa er det faae som kommer tilbage her i Livet margit har alle sine rundt sin seng naar døden nærmer sig, men som dæ æ her er alle Brødre og søstre om ikke kjødelige jeg har været her i landet saa længe at det er omtrent som jeg født her, jeg har nu været Lengere her en jeg var i mit fædreland, men om jeg kom tilbage til norge nu vilde jeg viste ikke kjænde mig ijen i Bækkestad og disse Bjærgkløfterne der oppe d er vist ingen fare for at jeg ser Norge ijen jeg er lite for gamal, jeg er meget bra med hilsen baade legemlig og aandelig for min alder saa maa jeg være Gud takknemelig af mit indvite kjærte jeg er saa saalænge du er saa rødig som du er det hugna for mig maa du veta, ja du hælsa paa perstøle til alle selv er du kjære Bror hjartele helsa, aa tak for brevet. skriv ijen ved Leilighed jeg for nu slutte denne gang Lev so væl din Syster Ragnhil»²⁰⁰

Når man ser hvordan det gikk med Ragnhild er det lett å spørre seg hvorfor hun egentlig reiste til Amerika, og om hun hadde mulighet til å reise hjem, hvorfor dro hun aldri tilbake til tross for det tydelige savnet? Som vi vet fikk aldri Ragnhild spesielt god økonomi, og ei heller stabilt og trygt husrom, begge ting Ragnhild selv ofte uttrykte at hun ønsket seg, men det kan virke som at det var enda en faktor som var viktig for henne, nemlig å kunne styre eget liv. Flere historikere har fremsatt tanken om frigjøring og frihet til å styre eget liv som aktuelt motiv for migrasjon for kvinner.²⁰¹ Denne forståelsen av frigjøring skiller seg fra menns migrasjon, ved at andre samfunnsmessige forventninger og normer er i spill for kvinner, i forhold til arbeid, bevegelighet, dydighet og omsorgsroller osv. Til tross for at kvinner kanskje i større grad må vurdere faktorer slik som kroppslig sikkerhet, når de ankommer et

²⁰⁰ Mrs Johnsen 1941 [Brev 102].

²⁰¹ Nolan 1989; Østrem 2014; Borges et al. 2021. m.fl.

nytt og ukjent miljø, gir også et ukjent miljø større rom for kroppslig utfoldelse.²⁰² Selv om Ragnhild var religiøs, stoppet ikke religiøsiteten eller moralen henne fra å ha forhold til menn og å drømme om romanse, eller å søke kroppslig nytelse utenfor ekteskapet. Ragnhilds ønske om en livspartner handler også om mer enn de trygge økonomiske rammene ekteskap gav. Ragnhild ønsket seg selskap, hygge og frihet fra ensomhet. Ragnhild viser oss i alle sine avgjørelser at ønsket hennes først og fremst var å kunne være fri til å leve sitt eget liv på sine egne premisser.

Til tross for at jeg vil være forsiktig med å påstå at utfordringene Ragnhild møtte på, mulighetene hun hadde for å håndtere dem og utviklingen av disse utfordringene over tid er gyldige for en større mengde kvinner, er det grunnlag for å se Ragnhilds liv som et eksempel på en migrantopplevelse i denne perioden. Selv om Ragnhild tidvis tar noen avgjørelser som kan virke utypiske for en kvinne i hennes situasjon vil jeg argumentere for at mange av Ragnhilds opplevelser heller er typiske for en kvinnelig migrantopplevelse på slutten av 1800-tallet og begynnelsen av 1900-tallet, i hvert fall for kvinner med lignende bakgrunn og forutsetninger. Ragnhild var en ung norsk bygdejente som hadde reist til Amerika for å ta seg tjenestearbeid i amerikanske husholdninger, fikk et barn utenfor ekteskap, ble aldri permanent gift og måtte forbli tjener i store deler av sitt liv og inn i alderdommen. Sogner og Telste (2015) skriver at dette i større grad ble vanlig i denne perioden og det stemmer dermed overens med gjeldende forskning.²⁰³

Utover dette er det også kanskje mulig å se på mange av de samme følelsene og dilemmaene Ragnhild opplevde som gjenkjennelige, om ikke typiske, blant en større andel migrantkvinner, til og med frem til i dag. Utfordringer Ragnhild møter på slik som å bli vurdert ut ifra sin moralske dydighet; det moralske og økonomiske valget om å beholde et uplanlagt barn; økonomiske utfordringer som kvinnelig aleneforsørger i service, eller omsorgsyrke; å unngå familie på grunn av overvåkning, kontroll eller 'velmenende' råd; forskjeller i språklig og kulturell identitet mellom mor og barn; eller å velge å forbli i et kjærlighetsløst eller til og med voldelig forhold for å gi barnet økonomisk trygghet er alle situasjoner som kvinner, og kanskje spesielt migrantkvinner, fortsatt risikerer å oppleve. Ragnhilds utfordringer virker dermed nesten moderne, til tross for at livet hennes utfoldet seg

²⁰² Borges et al. 2021.

²⁰³ Sogner & Telste 2015.

mer enn et århundre siden. Det sier kanskje noe om universaliteten av slike kvinnelige migrantopplevelser at Ragnhilds fortellinger fortsatt kan gjenkjennes i 2023.

I dette kapitlet har jeg analysert brevene til Ragnhild med problemstillingene som tematisk rammeverk. Ved å benytte meg av en emosjonshistorisk og mikrohistorisk metodologi har jeg drøftet hvilke sosiale, økonomiske og følelsesmessige utfordringer som møtte norske kvinnelige migranter i Amerika, hvilke muligheter kvinnene hadde til å navigere disse utfordringene og hvordan utfordringene endret seg over tid. I det konkluderende kapitlet vil funnene i analysen bli repetert og oppsummert og det vil bli gjennomgått hvilken betydning denne forståelsen av Ragnhilds liv og brev har i migrasjonshistorisk sammenheng. Mitt eget forskningsarbeid vil også bli vurdert i lys av utfordringer og videre forskning. I epilogen vil profesjonsrelevansen for oppgaven bli gjennomgått og det vil bli presentert didaktiske måter å benytte historiske brev i undervisningssammenheng.

4. Konklusjon

Av de ca. 350 brevene skrevet av kvinner som utvandret til Amerika i andre halvdel av 1800-tallet og utover 1900-tallet, skiller Ragnhild Torleivsdatter Bekkestad sin samling seg vesentlig ut med så mange som 102 brev. Ragnhilds brevsamling gav dermed en helt unik mulighet til å analysere en migrantkvinnens liv fra hun var i slutten av 20-årene og frem til hennes alderdom og død. Ragnhilds ærlighet og sårbarhet i brevene når hun forteller om hvordan livet skuffet og svek henne, står i enorm kontrast til Ragnhilds standhaftighet og viljestyrke når det gjaldt å styre sitt eget liv. Konteksten for brevene er den norske migrasjonen til Amerika på sent 1800-tallet, og Ragnhilds brev som var skrevet mellom 1880 og frem til 1940, skildrer en migrants opplevelser av eget liv med mottakerlandet Amerika som bakteppe. Kildenes egenskaper som kommunikative verktøy vitner også om de relasjonelle og emosjonelle båndene som ble opprettholdt mellom familie over Atlanteren.

For å undersøke brevene formulerte jeg noen spørsmål som jeg ønsket å finne svar på: *Hvilke sosiale, økonomiske og følelsesmessige utfordringer møtte norske kvinnelige migranter i Amerika? Hvilke muligheter hadde kvinnene for å navigere disse utfordringene? Og hvordan endret disse utfordringene seg over tid?* Disse spørsmålene ble stilt for å kunne utforske både de samfunnsmessige, relasjonelle og emosjonelle aspektene ved en migrasjonsopplevelse, etter forflytningen. Spørsmålene, i sammenheng med en mikro- og emosjonshistorisk metodologi, skapte et tydelig rammeverk for å analysere brevene på en måte som tilrettela for tidsmessige hensyn og vurderinger. På denne måten kunne beskrivelsene i brevene belyse koblingene mellom situasjon, emosjon og handling, og betydningen av relasjoner og affekt. Spørsmålene er også formulert på en måte som avdekker hvordan den kvinnelige migrantopplevelsen var og kunne føles annerledes enn menns opplevelser i samme periode.

Spørsmålet fremsatt på begynnelsen av denne tesen er: *Hvilke sosiale, økonomiske og følelsesmessige utfordringer møtte norske kvinnelige migranter i Amerika?* Svaret på dette spørsmålet er mangfoldig og primærkildene som ble behandlet her utforsket bare noen av disse. I brevene til Ragnhild er det beskrevet flere situasjoner som blir opplevd som utfordrende, og mange av disse henger også sammen og påvirker utfallet av Ragnhilds avgjørelser. Fremst av disse er konsekvensene av Ragnhilds mislykkede romantiske forhold. Når forloveden sviker Ragnhild, sitter hun ikke bare igjen med en følelse av svik og kjærlighetssorg, men var også alene med den fysiske og psykiske påkjenningen av en graviditet og fødsel. Når Ragnhild først har fått barnet må hun, også alene, ta avgjørelsen om

hun skal gi det bort for å ha en bedre sjanse for å finne arbeid, og kanskje i noen grad slippe den moralske fordømmelsen som kommer av å ha et barn utenfor ekteskap.²⁰⁴

Ragnhild, som velger å beholde barnet, vurderer dermed også bostedsmessige og økonomiske hensyn, i tillegg til den sosiale sanksjoneringen som følger, opp mot morskjærligheten, savnet og skyldfølelsen. I motsetning til kvinnen som sitter igjen med en veldig synlig markør for synd, kan barnefaren stikke unna ansvar og konsekvenser. Kvinner i en slik situasjon må dermed være husmor med ansvar for matlagning, klesvask og barnestell, i tillegg til å være økonomisk ansvarlige og sørge for inntekt og bosted. Om man som Ragnhild var tjenestepike og valgte å beholde barnet ble en ny utfordring å sørge for et trygt og stabilt arbeid og bosted, ikke bare for seg selv, men også for et barn som ofte krever mer enn en voksen. I tillegg blir også den moralske fordømmingen og sosiale reguleringen av kvinner og påleggelsen av skam for å ha sviktet sin religiøse moral og sin families sosiale forventninger tydelige i Ragnhilds brev.²⁰⁵

En videreføring av det første spørsmålet tar for seg: *Hvilke muligheter hadde kvinnene til å navigere disse utfordringene?* For Ragnhild var det norske migrantnettverket, og relasjonene til slektninger fra Hallingdal en løsning på vanskelige arbeid- og bosituasjoner. Ragnhild benytter seg av sine kontakter gjennom brev når hun ser seg nødt til å endre arbeidssituasjon, eller finne seg et trygt bosted. Allikevel ser vi også at Ragnhild raskt flytter ut når det virker som hun føler at kontrollen over hennes avgjørelser rundt barneoppdragelse, moral og liv blir for inngripende. I en slik situasjon drar heller Ragnhild nytte av arbeidserfaringen og behovet for tjenestejenter for å igjen ta kontrollen over eget liv. Det er også et gjennomgående tema at Ragnhild finner trøst i religionen når hun står ovenfor vanskelige emosjonelle utfordringer.²⁰⁶

Et annet av de mer aktive grepene vi ser Ragnhild ta for å styre eget liv er å inngå et ekteskap for beleilighet. Når Ragnhild forstår at mannen hun har arbeidet for en sommer er av for god stand for henne og dermed ikke vil gifte seg med henne etter å ha gjort henne gravid, uansett hvor betatt hun er av han, sørger hun for å arrangere et ekteskap med en ukjent mann som hun bare har hørt er en god arbeider.²⁰⁷ Ragnhild, som forholdsvis ung og kanskje også pen, eller attraktiv ung kvinne, skjønnte at hun måtte ta et grep for å sikre sine nå to barns oppvekst og fremtid. Det virker riktignok som at Ragnhild raskt innser at hun klarer seg minst like godt

²⁰⁴ Bekkestad ca. 1886-1941.

²⁰⁵ Bekkestad ca. 1886-1941.

²⁰⁶ Bekkestad ca. 1886-1941.

²⁰⁷ Bekkestad ca. 1886-1941.

alene, og fortsetter å sørge for døtrene ved hjelp av viljestyrke og arbeidskraft. Det er også tydelig at Ragnhild bruker brevskrivningen som en form for dagbok, eller tankestrøm for å prosessere utfordringene hun står i, og at den stort sett støttende brevvekslingen hun har med sin bror hjelper å holde motet oppe når livet føles vanskelig.

Avslutningsvis stilles spørsmålet: *Hvordan endret disse utfordringene seg over tid?* For mange migranter dukker det etter hvert opp utfordringer rundt hjemlengsel og en skiftende migrantidentitet. Til tross for påvirkningen til mottakerlandet dukker det opp nostalgi for stedet de vokste opp.²⁰⁸ Det kan være en ekstra utfordring når migrantforeldre opplever en avstand til barna sine på grunn av forskjeller i kulturell og språklig identitet. Til slutt dukker det også opp utfordringer rundt alderdom.²⁰⁹ Som tjenestejente ble det fysiske grunnlaget for arbeidet vanskeligere når helsen ble svekket. Med alderdom kommer også voksne barn og større avstand da de får egne familier. Ragnhild opplever også et voksent barns dødsfall og en innskrenkning av den relasjonelle og affektive sirkelen. Ensomheten kommer også tydeligere frem i de senere brevene. Ragnhild vier fortsatt betydelig tid til å skrive om ønsket om å ha en god og trygg romantisk partner de senere årene, noe hun til slutt også får i en periode. De siste årene i livet til Ragnhild er preget av den lille gleden av å endelig være herre i eget hus, og ved hjelp av den lille statspensjonen endelig være fri fra tjenestearbeid og å kunne styre livet som hun selv ville.²¹⁰

Denne studien bygger også opp under en voksende historietradisjon hvor kvinners liv og egne opplevelser er i fokus. Til tross for at resultatene i denne kilden ikke nødvendigvis kan bli generalisert til en større populasjon, ettersom denne analysen tar for seg én migrantkvinnes brev og liv fra en begrenset tidsperiode og et geografisk område, kommuniserer brevene kanskje en viss universalitet i kvinnelige migrantopplevelser. Mange av Ragnhilds utfordringer er typisk for en kvinnelig opplevelse, da som i dag. Ragnhilds skjebne som ung norsk bygdekvinne som valgte tjenestearbeid, fikk barn utenfor ekteskap og måtte bli tjener på livstid kan sies å være en vanlig skjebne i den historiske konteksten kildene er blitt til i.²¹¹ Utover dette er også opplevelsen av å bli vurdert ut ifra ens moralske dydighet; å måtte stå i valget om å bli alenemor til tross for økonomiske vanskeligheter; å velge bort egne ønsker om kjærlighet for å kunne best ta vare på sine barn; eller å unngå familie og bekjente for å slippe

²⁰⁸ Bekkestad ca. 1886-1941.

²⁰⁹ Bekkestad ca. 1886-1941.

²¹⁰ Bekkestad ca. 1886-1941.

²¹¹ Bekkestad ca. 1886-1941; Sogner & Telste 2005.

unna overvåkning og kontroll også utfordringer som fortsatt preger kvinner, og kanskje i sær, migrantkvinner liv i dag, omtrent hundre år senere.

Denne undersøkelsen og analysen av brevsamlingen til Ragnhild Torleivsdatter Bekkestad ble dessverre begrenset av omfangsmessige og tidsmessige hensyn, til tross for at det uten tvil er nok materiale til å skrive en utdypende doktorgrad. En svak side ved denne tesen er dermed at svært interessant materiale og detaljer ved Ragnhilds historie er måtte blitt valgt bort eller bare kort referert til. Det er også flere historiske diskusjoner rundt utviklingen av det norske samfunnet på 1800-tallet og i hvilken grad det påvirket utvandringen som kunne vært interessant å kommentere opp imot min tese om det hadde vært mulighet. Allikevel er Ragnhilds brev og historie blitt fremstilt her på en slik måte at det skal kunne gå an å få en helhetlig forskningsmessig oversikt og introduksjon til hennes historie, samt de nødvendige bakgrunnskunnskapene for å forstå konteksten for brevenes tilblivelse.

Ved hjelp av amerikabrevene til Ragnhild Tolleifsdatter Bekkestad har denne studien forhåpentligvis gjort videre forskning av disse kildene mer tilgjengelig, og har gjennom å tilby fullstendige transkriberinger til bruk av lokalbefolkningen, spesielt interesserte og til videre akademiske behov, bidratt til en mindre barriere for aktiv bruk av kildene. Denne forskningsstudien har også brukt aktuelle metoder og forståelser for å analysere en samling migrantbrev med et nytt perspektiv. Forhåpentligvis vil kildene denne tesen benytter seg av bli undersøkt flere ganger av andre forskere som bidrar med andre perspektiver. Denne studien gir også et bidrag til internasjonal forskning ved å tilgjengeliggjøre kildene for enklere oversettelse og videre bruk.

Videre forskning foreslås å benytte komparativ analyse for å undersøke hvordan andre migrantgrupper eller andre migrantkvinner opplevde migrasjonen på samme tid, eller sted. Det kan tenkes at det finnes andre store brevsamlinger eller lignende av andre kvinner med andre erfaringer. Det ville ha vært interessant å se hvordan opplevelsene til en hvit kristen norsk kvinne i denne perioden skilte seg fra andre migrantkvinner opplevelser med annen etnisk eller religiøs bakgrunn. Spesielt hvordan andre migrantkvinner opplevde å få barn utenfor ekteskap, økonomisk og bostedsmessig usikkerhet, ønske om å ha en livspartner i voksen alder og lignende.

Det ville også vært interessant i norsk sammenheng å se nærmere på alderdom hos norske migranter til Amerika. Det kan hende flere spesifikke aspekter ved alderdom hadde kommet tydeligere frem om dette var eneste forskningsområdet. Alternativt kan dette spesifikke

kildematerialet være et godt utgangspunkt for en frekvensanalyse. Å undersøke om det er noen ord som Ragnhild bruker ofte, som skiller seg fra ordbruk i andre migrantbrev, eller om det er noen forskjell på ordbruken hennes i løpet av livet. En slik frekvensanalyse kunne bidra til å belyse andre aspekter enn det som er blitt fremhevet her.

5. Epilog: Brev – en inngang til historisk empati i skolen?

Historiske dokumenter slik som brev eller dagbøker kan til forskjell fra andre historiske dokument være svært personlige og gir på denne måten et helt unikt innblikk inn i en enkeltpersons livsverden. Lesere av personlige historiske dokument kan kanskje si seg enige i at å arbeide med slike kilder nesten kan føles intimt eller vennskapelig. Ved å lese noens kanskje svært sårbare eller ærlige tanker settes leseren i en situasjon hvor det er vanskelig å ikke glemme at man ikke er den tiltenkte mottakeren eller i det minste se noe av seg selv, eller noen man kjenner, i brevskriveren. Den personlige og menneskelige egenskapen til slike historiske dokument minsker avstanden mellom historisk avsender og nåtidens leser. Dermed er personlige historiske dokument slik som brev eller dagbøker kanskje helt unikt stilt til å fremkalle historisk empati og nysgjerrighet blant elever i skolen.

I den nye læreplanen er det flere spesifikke aspekter som man kan knytte til temaene jeg har tatt for meg i denne oppgaven, slik som folkevandring og forflytning, opprettelse av samfunn og konflikter mellom mennesker.²¹² Jeg synes riktignok det er mer interessant å ta for meg kritisk bruk av historiske kilder slik som brev og historisk empati i historieundervisning i skolen ettersom det er større og mer overordnede tema som omtrent alltid kan veves inn i historieundervisningen. Både ‘historisk empati’ og ‘bruk av historiske kilder’ er overordnede mål i historieundervisningen på ungdomstrinnet og i videregående skole.²¹³ Under ‘Kjerneelementer’ står det om bruk av historiske kilder i undervisning:

«Elevene skal kunne innhente, tolke og bruke historisk materiale som kilder i egne historiefremstillinger. Kildekritisk bevissthet dreier seg om å kunne avgjøre hva det historiske materialet kan brukes til, og i hvilken grad det kan kaste lys over de spørsmålene vi stiller. Elevene skal forstå at mangelfulle kilder kan gi kunnskapsbegrensninger.»²¹⁴

Dette utdraget kan forstås som at historiske brev kan inkluderes i historieundervisningen, såfremt man benytter de til å utforske subjektivitet i kilder og betydningen av kildekritisk lesning. Et annet begrep som blir fremhevet som viktig i læreplanen er ‘historisk empati’.²¹⁵ Den læreplanmessige forståelsen av historisk empati er noe mer begrenset enn det blir brukt i

²¹² Utdanningsdirektoratet 2023 2.

²¹³ Utdanningsdirektoratet 2021 1.

²¹⁴ Utdanningsdirektoratet 2023 1.

²¹⁵ Utdanningsdirektorater 2023 1.

akademisk forskning, da det i læreplanen bare står det følgende om utvikling av historisk empati:

*«Elevene skal kunne forstå menneskers utfordringer og handlinger i fortiden. Samtidig skal de også forstå at den historiske utviklingen ikke var forutbestemt, men et resultat av menneskers valg og prioriteringer».*²¹⁶

Historisk empati kan altså tolkes som at elevene skal kunne sette seg inn i historiske personers liv, eller historiske situasjoner og undersøke dem med et historisk 'blikk', i motsetning til en tolkning fra et samtidsperspektiv. Ved å bruke historiske kilder slik som brev kan læreren dermed legge til rette for å utvikle elevens empatiske evner og historiske forståelser gjennom brevenes subjektive og personlige preg.

Egne erfaringer fra gjennomføring av undervisningsopplegg på videregående skole tilsier at elevene synes det er givende å arbeide med historiske kilder. Spesielt hvis kildene kan behandles av elevene fysisk. Det vil si fysiske gjenstander som kan tas og føles på, og for historiske dokument er gode kopier som ikke mister «autensiteten» det elevene responderer best på. Å benytte seg av historiske kilder i klasserommet på denne måten åpner for at elevene kan utforske og øker elevenes nysgjerrighet og engasjement i historiefaget ettersom det innebærer et element av oppdagelse. Ved å benytte seg av personlige brev klarer også elevene å enklere forstå subjektiviteten i de historiske kildene, som dermed gjør det enklere å behandle andre historiske dokumenter med et kritisk blikk i klasserommet.

Brev eller andre historiske dokument kan være gode innganger til et nytt tema eller ny historisk periode i undervisningen, men kan også fungere som et passende avbrekk mellom andre aktiviteter. Ved å benytte amerikabrev, slik som brevene fra Ragnhild Torleivsdatter Bekkestad, kan man sammen med klassen utforske temaet om norsk masseemigrasjon til Amerika, mens andre brev kan settes i sammenheng med andre historiske perioder og tema. Å arbeide med historiske dokumenter eller brev fungerer godt i grupper, eller partnerskap hvor elevene kan fordele flere brev og tilhørende bilder mellom seg og deretter diskutere innholdet. Et mulig undervisningsopplegg tildeler forskjellige grupper ulike historiske dokument før gruppene etter litt diskusjon presenterer sine funn for resten av klassen.

En annen variant er å benytte brev og andre historiske dokument til escape-room oppgaver, hvor elevene må finne 'koden' i de historiske kildene for å kunne 'låse opp' neste oppgave. I

²¹⁶ Utdanningsdirektoratet 2023 1.

denne varianten får elevgruppene de samme dokumentene og må samarbeide strategisk på gruppen for å finne 'koden' som er et svar på et gitt spørsmål, for å 'låse opp' neste oppgave. I min erfaring med dette undervisningsopplegget, synes elevene det var veldig gøy med konkurranseelementet som gav dem mer motivasjon til å utforske dokumentene og å lese den undersøkende nok til å finne svaret eller koden. Å finne gode historiske dokumenter og å skrive gode oppgaver med smarte løsningskoder krever mer arbeid og planlegging av læreren, men er etter min erfaring en aktivitet som legger til rette for svært engasjert utforskning av historiske kilder. Relevante kompetansemål disse undervisningsoppleggene kan gjennomføres til er henholdsvis:

Kompetansemål etter VG2:

- *«utforske fortiden ved å stille spørsmål og innhente, tolke og bruke ulikt historisk materiale for å finne svar».*²¹⁷

Kompetansemål etter VG3:

- *«utforske fortiden ved å formulere problemstillinger, finne, vurdere og bruke ulikt materiale og presentere egne slutninger»*
- *«utforske en historisk person og diskutere hans eller hennes tenkning, handlingsrom og valg i lys av samtiden han eller hun levde i»*²¹⁸

I undervisning på ungdomsskole vil det også være mulig å gjennomføre lignende opplegg, men som alltid er det viktig å tilpasse undervisningen til elevene og til et nivå klassen vil kunne klare å gjennomføre. Et alternativ kan dermed være at elevene skriver et svar på et historisk brev de har fått lese selv, eller som er blitt lest og gjennomgått sammen med klassen i plenum. Ved å lese et historisk dokument slik som et brev, får elever muligheten til å sette seg inn i situasjonen som mottaker og bruke kreativitet i sammenheng med historisk kunnskap for å formulere et svar. En slik oppgave tillater innleving, noe Helga Bjørknes Hansen skriver at kan være en inngang for engasjement og motivasjon hos elever i historieundervisning.²¹⁹ Ved å benytte brev på en slik måte vil det også kunne være mulighet å samarbeide med andre faglærere og arbeide tverrfaglig, for eksempel i historie og norsk. Det er også flere av kompetansemålene etter 10. trinn som man kan ta utgangspunkt i, eller knytte til, et slikt undervisningsopplegg, slik som blant annet:

²¹⁷ Utdanningsdirektoratet 2023 2.

²¹⁸ Utdanningsdirektoratet 2023 2.

²¹⁹ Hansen 2021.

- «vurdere på kva måtar ulike kjelder gir informasjon om eit samfunnsfagleg tema, og reflektere over korleis algoritmar, einsretta kjelder eller mangel på kjelder kan prege forståinga vår»²²⁰
- «drøfte korleis framstillingar av fortida, hendingar og grupper har påverka og påverkar haldningane og handlingane til folk»²²¹

Ved å benytte seg av historiske dokumenter, eller som her personlige historiske dokumenter slik som brev, kan man som lærer tilrettelegge for kritisk analyse og undersøkelse av kilder og refleksjoner rundt kildens opphav, kontekst og tilblivelse, men man kan også utløse engasjement og nysgjerrighet hos elevene og bygge opp under elevenes potensiale for historisk empati. Begge punkter er ansett som viktige deler av historieundervisningen ifølge læreplanen. Undervisningsoppleggene jeg har skissert kan dermed være gode innganger til både å bruke historiske dokumenter i klasserommet og/eller å la elevene leve seg inn i den historiske konteksten dokumentene er skapt i. Ved å presentere disse forslagene til undervisningsopplegg håper jeg at jeg kan oppfordre til å benytte historiske brev og dokumenter i historie, eller annen undervisning, og vist at dette kan fungere godt uavhengig av elevenes faglige nivå såfremt læreren tilpasser oppleggene til egne elever og forutsetninger. Jeg har selv sett nytten av å lese, analysere og leve meg inn i historiske brev og vil komme til å inkludere aspekter ved dette i egen historieundervisning fremover.

²²⁰ Utdanningsdirektoratet 2023 3.

²²¹ Utdanningsdirektoratet 2023 3.

Litteraturliste

Historiske kilder

Bekkestad, Ragnhild Torleivsdotter. (ca. 1886-1941). *Brev adressert til bror Erling og nevø Torleiv*. Ragnhild Torleivsdotter Bekkestad sine Am. Brev. Ål bygdearkiv. [Brevsamling på 102 brev].

Statistisk Sentralbyrå. (1921). «*Utvandringsstatistikk*», Rapport fra Departementet for Sociale Saker, Kristiania, 1921, [PDF]

https://www.ssb.no/a/histstat/nos/nos_vii_025.pdf?fbclid=IwAR0hduFYceYoBZ0UxkIt8vb65EhQK8TWY0Li45EzDjpoatUckHsxTLigdsE

Ål kirkebøker, SAKO/A-249/F/Fa/L0006: Ministerialbok nr. I 6, 1849-1864, s. 77.

Brukslenke for sidevisning: <https://www.digitalarkivet.no/kb20051109020084>

Ål kirkebøker, SAKO/A-249/F/Fa/L0007: Ministerialbok nr. I 7, 1865-1881, s. 278.

Brukslenke for sidevisning: <https://www.digitalarkivet.no/kb20061102360135>

Litteratur

American Psychological Association. (2019). *Archival Documents and Collections*.

<https://apastyle.apa.org/style-grammar-guidelines/references/archival>

Barton, Arnold H. (1974). "Scandinavian Immigrant Women's Encounter with America" i *Swedish Pioneer Historical Society*. Jan. 1974. Vol 25, (nr. 1), 37-42.

Bergland, Betty A. & Lahlum, Lori Ann (Red.). (2011). *Norwegian American Women: Migration, Communities, and Identities*. Minnesota: Minnesota Historical Society Press

Blegen, Theodore. (1931). *Norwegian migration to America, 1825–1860*. Northfield, Minnesota: Norwegian America History Association.

<https://www.nb.no/items/4002900b779ad87dcfebfbab6d86c5b3?page=1&searchText=theodore%20blegen>

Blegen, Theodore. (1940). *Norwegian Migration to America. The American Transition*. Northfield, Minnesota: Norwegian-American Historical Association.

Boccagni, Paolo & Baldassar, Loretta. (2015). «Emotions on the move: Mapping the emergent field of emotion and migration» i *Emotion, Space and Society* Vol 16., 73-80.
<https://doi.org/10.1016/j.emospa.2015.06.009>

Borges, Marcelo J. & Cancian, Sonia. (2016). “Reconsidering the migrant letter: from the experience of migrants to the language of migrants”, *The History of the Family*, 21 (nr. 3), 281-290, DOI: 10.1080/1081602X.2016.1222502

Borges, Marcelo J. & Cancian, Sonia. (2018). *Migrant Letters: Emotional Language, Mobile Identities, and Writing Practices in Historical Perspective*. London and New York: Routledge.

Borges, Marcelo J., Cancian, Sonia & Reeder, Linda (eds.). (2021). *Emotional Landscapes: Love, Gender, and Migration*. Urbana, Chicago and Springfield: University of Illinois Press.

Burke, Peter. (1992). *History & Social Theory*. Cambridge: Polity Press.

DeHaan, Kathleen A. (2010) «Negotiating the Transnational Moment: Immigrant Letters as Performance of a Diasporic Identity» i *National Identities*, 12 (nr. 2), 107-131. DOI: 10.1080/14608940902929789

Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. (2023). *Ordbog over det danske Sprog*.
<https://ordnet.dk/ods>

Drozdowski, Danielle. (2023). *About the journal*. *Emotion, Space and Society*.
<https://www.sciencedirect.com/journal/emotion-space-and-society>

Farseth, Pauline og Blegen, Theodore C. (1950) *Frontier mother - The letters of Gro Svendsen*. The Norwegian-American Historical Association.

Flå, Vibeke. (1996). «Økt kvinneutvandring fra nord-norske byer på slutten av 1800-tallet og frem til 1915.» i *Norwegian American Essays 1996*. Redigert av Øyvind T. Gulliksen, David C. Mauk og Dina Toflsby, s.171-187. Oslo: NAHA-Norway/Norsk utvandrer museum.

Gabaccia, D. (1988). “The Transplanted”: Women and Family in Immigrant America. *Social Science History*, 12(nr. 3), 243–253. <https://doi.org/10.2307/1171447>

Gabaccia, Donna. (1991) “Immigrant Women: Nowhere at home?” i *Journal of American Ethnic History*, Vol. 10, (nr. 4), 61-87. <https://www.jstor.org/stable/27500871>

Gabaccia, Donna og Ruiz, Vicki L. (2006). “Migrations and Destinations: Reflections on the Histories of U.S. Immigrant Women.” I *Journal of American Ethnic History* 26, (nr. 1), 3-19. Accessed April 30, 2021. <http://www.jstor.org/stable/27501778>

Gabaccia, Donna og Zanoni, Elizabeth. (2012) "Transitions in Gender Ratios among International Migrants, 1820—1930." *Social Science History* 36, (nr. 2), 197-221. Accessed April 30, 2021. <http://www.jstor.org/stable/23258093>

Gerber, David A. (1997). «The Immigrant Letter between Positivism and Populism: The Uses of Immigrant Personal Correspondence in Twentieth-Century American Scholarship» i *Journal of American Ethnic History*, Summer, 1997, Vol. 16, (nr. 4), 3-34. <https://www.jstor.org/stable/27502216>

Gerber, David A. (2005). “Acts of Deceiving and Withholding in Immigrant Letters: Personal Identity and Self-Presentation in Personal Correspondence” i *Journal of Social History*, 39 (nr. 2), 315–330. <http://www.jstor.org/stable/3790770>

Hansen, Helga Bjørknes. (2021). Historisk empati – ei viktig øving i perspektivtaking. *Utdanningsnytt*. <https://www.utdanningsnytt.no/bedre-skole-fagartikkel-fagfornyelse/historisk-empati--ei-viktig-oving-i-perspektivtaking/290370>

Kaldal, Ingar. (2002). *Frå sosialhistorie til nyare kulturhistorie*. Oslo: Det Norske Aamlaget.

Leinonen, Johanna, Gabaccia, Donna R. (2014). «Migrant Gender Imbalance and Marriage Choices: Evidence from the United States, Canada, the United Kingdom, Sweden, and

Norway, 1860-1910.» i *L' homme: Zeitschrift für feministische Geschichtswissenschaft*, 25. (nr. 1) 31-50. <https://doi.org/10.25595/1208>.

Lottum, Jelle & Sogner, Sølvi. (2006). «Magnus og Barbara. Mikrohistorie i Nordsjø-regionen på 1600-tallet» i *Historisk tidsskrift: Den norske historiske forening*. 85. 377-401, 573.

Masud, Matiul Hoque & Østrem, Nils Olav. (2022) "Expression of Emotions in The Norwegian-American Immigrant Letters, 1838-1848". *Migration Letters* Vol. 19, (no. 3) 303-313. <https://doi.org/10.33182/ml.v19i3.1374>

Melve, Leidulf. (2010). *Historie, historieskriving fra antikken til i dag*. Oslo: Dreyers Forlag.

Melve, Leidulf. (2018). «Kildekritikk – en kort historikk» i *Historikerens arbeidsmåter*, redigert av Leidulf Melve og Teemu Ryymin, 35-43. Oslo: Universitetsforlaget.

Ingunn Norderval, (2009). «Historiker Ingrid Semmingsen» i *Norsk Biografisk Leksikon*. Store Norske Leksikon. https://nbl.snl.no/Ingrid_Semmingsen

Nolan, Janet A. (1989). *Ourselves Alone: Women's Emigration From Ireland, 1885-1920*. Lexington: The University Press of Kentucky.

Roos, Merethe. (2020). *En kort introduksjon til Norge på 1800-tallet*. Cappelen Damm Akademisk.

Ryan, Louise. (2008). «Navigating the Emotional Terrain of Families “Here” and “There”: Women, Migration and the Management of Emotions» i *Journal of Intercultural Studies*, 29, (nr. 3), 299-313. DOI: 10.1080/07256860802169238

Sandberg, Pål T. (2018) *Nasjonens velstand. Norges økonomiske historie 1800–1940*. Bergen: Fagbokforlaget.

Semmingsen, Ingrid. (1942). *Veien mot vest. [1]: Utvandringen fra Norge til Amerika 1825-1865*. Oslo: Aschehoug.

<https://www.nb.no/nbsok/nb/edd3cccb4ae9ae694b9cdede381b5f4c?index=1#0>

Semningsen, Ingrid (1950). *Veien mot vest. [2]: Utvandringen fra Norge 1865-1915*. Oslo: Aschehoug. <https://www.nb.no/nbsok/nb/bb92b276a66c8c98352a7d4e9981bd0b?index=10#0>

Semningsen, Ingrid. (1960). Norwegian emigration in the nineteenth century, *Scandinavian Economic History Review*, 8 (nr. 2), 150-160, DOI: 10.1080/03585522.1960.10411427

Sogner, Sølvi. (1994). *Ung i Europa, norsk ungdom over Nordsjøen til Nederland i tidlig nytid*. Oslo: Universitetsforlaget.

<https://www.nb.no/nbsok/nb/5d20cd8b11fcea56c6b571ffb630f935?lang=no#0>

Sogner, Sølvi & Telste, Kari. (2005). *Ut og søkje teneste. Historia om tenestejentene*. Oslo: Det Norske Samlaget

Solhjell, Kåre Olav. (2014). *Historia om Hallingdal*. Drammen: Bokstav og Bilde AS. 117

Vannebo, Kjell Ivar. (2005). «'Det almindelige Bogsprog» i 1905 – dansk eller norsk?», i *Språknytt*, 33 (nr. 4). https://www.sprakradet.no/Vi-og-vart/Publikasjoner/Spraaknytt/Arkivet/2005/Spraaknytt_4_2005/Bogsprog/

Warberg, Thor. (2008). *Aal bygdesoge. Slektsoga IX. Breie. Gnr. 125-130 Andre bygdefolk*. Ål kommune. Bergen: Fagbokforlaget

Wise, Amanda & Velayutham, Selvaraj (2017). «Transnational Affect and Emotion in Migration Research» i *International Journal of Sociology*, 47, (nr. 2), 116-130, DOI: 10.1080/00207659.2017.1300468

Østrem, Nils Olav. (2014). *Norsk utvandringshistorie*. 2. utg. Oslo: Samlaget

Øverland, Orm. (1996). «Learning to Read Immigrant Letters: Reflections toward a Textual Theory» i *Norwegian American Essays 1996*. Redigert av Øyvind T. Gulliksen, David C. Mauk og Dina Toflsby, 207-227. Oslo: NAHA-Norway/Norsk utvandrer museum. <https://www.nb.no/items/fece6291e33dcd2afc68619adf0a477c?page=0&searchText=oaiid:%22oai:nb.bibsys.no:999608418574702202%22>

Ål bygdearkiv. (u.å.). *Ragnhild Torleivsdatter Bekkestad sine Am. Brev*. [Oversiktsdokument]

Læreplanverk

Utdanningsdirektoratet 1. (2023). *Kjerneelementer*. <https://www.udir.no/lk20/his01-03/om-faget/kjerneelementer>

Utdanningsdirektoratet 2. (2023). *Kompetansemål og vurdering: Kompetansemål etter vg3*. <https://www.udir.no/lk20/his01-03/kompetansemaal-og-vurdering/kv85>

Utdanningsdirektoratet 3. (2023). *Kompetansemål og vurdering: Kompetansemål etter 10. trinn*. <https://www.udir.no/lk20/saf01-04/kompetansemaal-og-vurdering/kv147?lang=nob>

Studier og avhandlinger

Austevik, Henriette. (2011). «Unge ugifte kvinners utvandring til Amerika». [Masteroppgave], Universitetet i Bergen.

Blegen, Theodore C. (1928). "America letters". [Doktorgradsavhandling]. Oslo. <https://www.nb.no/items/cce80a5a2d6731bb0b069adf7e61efa7?page=0&searchText=theodore%20blegen>

Haavelmoen, Elise Gallego. (2021). «Hallingdals kvinner og deres reiser til Amerika. – Personlige opplevelser eviggjort gjennom brev.» [Bachelor/fordypningsoppgave]. NTNU.

Korpberget, Vegard. (2020). «Mer enn delte hjerter. En emosjonshistorisk analyse av den tidlige norske utvandringen til Amerika, ca. 1836-1860.» [Masteroppgave], Universitetet i Oslo. <https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/79593/1/HIS4095L-Masteroppgave-Korpberget.pdf>

